RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1896. Första Kammaren. N:o 25.

Fredagen den 8 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 1 e. m.

Justerades protokollet för den 1 i denna månad.

Vid föredragning af statsutskottets under gårdagen bordlagda memorial 73, med förslag till åtskilliga stadganden, hvilka böra införas i det nya reglementet för riksgäldskontoret, biföll kammaren hvad utskottet i detta memorial hemstält.

Föredrogs och företogs punktvis till afgörande statsutskottets nästlidne dag bordlagda memorial n:o 74, med förslag till voteringspropositioner m. m., i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut angående utskottets utlåtanden n:is 54 och 56 samt memorial n:o 67.

Punkterna I och II samt punkten III A).

De föreslagna voteringspropositionerna godkändes.

Punkten III B) och C).

Hvad utskottet hemstält bifölls.

Vid föredragning af statsutskottets under gårdagen bordlaga memorial n:o 75, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut beträffande Kongl. Maj:ts proposition om beviljande af ett räntefritt lån för uppförande af ny läroverksbyggnad i Östersund, godkändes den föreslagna voteringspropositionen.

Föredrogs, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran sammansatta banko- och lagutskottets sistlidne dag bordlagda utlåtande n:o 1.

Vid föredragning af sammansatta banko- och lagutskottets under gårdagen bordlagda memorial n:o 2, angående ersättning åt utskottets sekreterare, biföll kammaren hvad utskottet i detta memorial hemstält.

Sammanjemkningsförslag om grundlagsändringar rörande riksbankens styrelse.

Föredrogs å nyo konstitutionsutskottets den 6 och 7 i denna månad bordlagda memorial n:o 16, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut vid behandling af utskottets utlåtande n:o 9 angående Kongl. Maj:ts proposition med förslag till ändringar i 50, 70, 72, 98, 109 och 111 §§ regeringsformen samt 32, 65, 68, 71 och 73 §§ riksdagsordningen, äfvensom väckt motion om ändringar i samma grundlagsparagrafer med undantag af § 111 regeringsformen.

Herr Akerman: Redan sedan länge har jag för mig uppstält trenne fordringar för öfverlemnande till riksbanken af all sedelutgifning här i landet. Den första af dessa fordringar var, att Kongl. Maj:t skulle tillsätta tre bankofullmägtige och Riksdagen sex, men på det sätt, att hvardera kammaren för sig utsåge tre, så att vi icke behöfde befara att kunna få någon fullmägtig genom lottning. I detta hänseende har jag emellertid ansett mig böra så till vida gifva efter för det kompakta motståndet i medkammaren, att jag numera kan vara villig att nöja mig med hvad Kongl. Maj:t i detta hänseende föreslagit och till och med äfven med sammanjemkningsförslagets modifiering deraf; men hvad de båda andra punkterna beträffar, vill jag deremot icke med min röst bidraga till någon eftergift rörande dem. En af desamma, nemligen fordran, att stadgandena om riksbankens förvaltning och skötsel skola erhålla civillags natur, är dess bättre äfven af utskottet föreslagen, och så till vida är således allt godt och väl; men om Riksdagen skall erhålla en så dominerande ställning som den af det föreliggande förslaget betingade, synes mig tillika nödigt, att den genom § 72 riksbankens sedlar tillerkända tvångskursen blifver upphäfd. I motsats till Kongl. Maj:ts proposition innehåller emellertid det föreliggande sammanjemkningsförslaget den bestämmelsen, att riksbankens sedlar skola gälla som mynt, äfven om de icke kunna med guld inlösas, och denna omständighet gör, att jag för min del icke kan biträda detsamma, utan måste yrka, att kammaren står fast vid sitt förut fattade beslut.

Jag hörde till dem, som röstade för herr Behms med fleres reservation, då frågan förra gången här förevar, och att jag, trots Andra Kammarens då redan fattade beslut, så gjorde, berodde på min önskan, att Första Kammaren vid sammanjemkningen åtminstone icke skulle behöfva gå längre i eftergifter än till Kongl. Maj:ts proposition. Genom att denna kammares beslut i stället fattades i enlighet med

Sammanjemknings-förslag om grundlags-ändringar rörande riksbankens styrelse. (Forts.)

Kongl. Maj:ts proposition, är det klart, att man vid sammanjemkningen måst göra än ytterligare eftergifter, och följden deraf är nu, att här föreslås att offra fordran på ändring i hittills gällande tvångskursförhållande, så att, äfven om riksbanken icke skulle kunna inlösa sina sedlar, man allt fortfarande ändock skulle blifva tvungen att nöja sig med att mottaga dem till pari. Denna bestämmelse, hvilken således ålägger en fordringsegare att, äfven om hans gäldenär vore än aldrig så solvent, icke för ty nöja sig med att få igen en i samma mån mindre del af sin fordran, som sedlarne vid den tiden kunna vara värda mindre än guld, synes mig för handel och näringar samt krediten i allmänhet vara så betänklig, att jag icke, med mindre än att en ändring häri eger rum, för min del vill bidraga till att åt riksbanken lemna det öfvertag öfver de enskilda bankerna, hvarom nu är fråga.

Äfven med erkännande af den stora önskvärdheten af att vi nu kunnat få ett till grundlagsenlig behandling vid nästa riksdag hvilande förslag rörande bankväsendets ordnande, kan jag, då utsigt icke förefinnes att genom återremiss få någon ändring, dock ej annat än yrka, att kammaren med ogillande af utskottets förslag måtte qvarstå vid sitt förra gången fattade beslut.

Herr Dickson: De farhågor, jag uttalade, då ärendet behandlades i kammaren, hafva besannats. Vid sammanjemkning af kamrarnes beslut har Kongl. Maj:ts och Första Kammarens beslut angående lydelsen af regeringsformens 72 § 3 mom. skjutits åt sidan, och Andra Kammarens beslut, som är lika med det nu gällande, har antagits.

Jag instämmer helt och hållet i det anförande, den föregående talaren hade, och ber att ytterligare få betona vigten af att riksbankens sedlar icke åtnjuta tvångskurs längre, än de med guld inlösas. Man har sett både inom och utom landet, huru det går till, när sedlar ej längre inlösas med klingande mynt och huru de dervid förlora i värde. Den metalliska valutan försvinner ur landet, cirkulationen besörjes endast af sedlar och kopparmynt, någon gång möjligen af underhaltigt silfvermynt. Den utländska vexelkursen stiger. Värdet på varor stiger hastigt. För den, som har inkomst af lön eller räntor, är det en betänklig affär. Vid ett annat tillfälle varierar kursen; då falla varorna i pris och det uppstår en kris, och då förlorar den, som under den förra kursen upptagit lån, ty han får betala mer, än han verkligen lånat. Ställningen är verkligen bekymmersam i ett land, der stadgad räntefot icke finnes, och vår egen historia har exempel på, huru riksdalern, som 1772 var en specie eller 4 kronor, vid realisationen 1834 kom att motsvara ungefär 37 procent af hvad den ursprungligen skulle hafva varit.

I nuvarande lag om de enskilda bankerna är stadgadt, att de enskilda bankerna skola inlösa sina sedlar med guld, och detta innebär alltid en viss trygghet.

Det stadgande, som nu är i fråga, är icke något för sig ensamt stående, utan en del af en stor åtgärd — omorganisation af bankväsendet och indragning af de enskilda bankernas sedlar. I en så

Sammanjemkningsförslag om grundlagsändringar rörande riksbankens styrelse. (Forts.)

stor och genomgripande reform måste det tillses, att alla nödiga garantier bevaras, och det stadgande, som är i fråga, nemligen ändring i tvångskursen på riksbankens sedlar, det är något som Kongl. Maj:t föreslagit icke endast nu, utan äfven 1889, det är något som Första Kammaren antagit icke blott i år, utan äfven 1889.

Jag instämmer i herr Åkermans yrkande, men när jag gör det, ber jag att få säga, att jag icke har del i någon enskild sedelutgifvande bank och icke heller i någon annan bank.

Herr Rettig: Då detta ärende senast förekom till behandling här i kammaren, hade jag den äran att yttra mig och yrkade då bifall till Kongl. Maj:ts proposition. Jag kommer nu att yrka bifall till det sammanjemkningsförslag, som här föreligger, ehuru jag djupt beklagar, att vid sammanjemkningen vi nödgats göra den uppoffringen, att den klarhet, som Kongl. Maj:ts förslag innehöll i 72 § 3 mom. regeringsformen, blifvit borttagen. Det förslag, som sammanjemkningen innehåller, är emellertid af samma innehåll som nu gällande grundlagsstadgande, och ställningen är således icke försämrad. Det förslag, som Kongl. Maj:ts proposition innehåller, kan man ju hoppas till ett annat år, då bankreformen är genomförd, få förtydligadt. Jag anser för öfrigt, att det föreliggande bankförslaget är af den stora vigt, att, äfven om man icke kan vara belåten med allt, man dock bör nöja sig med det man kan få; och blott det, att banklagen blir af *civillags natur*, är för mig så talande, att jag derför måste uppgifva andra önskningar, som jag eljest skulle velat hafva framstälda. Då jag således står på samma ståndpunkt som förra gången, jag hade ordet i denna fråga, och ehuru jag beklagar, att denna paragraf icke blifvit så tydlig, som jag skulle hafva önskat, vågar jag dock yrka bifall till det föreliggande förslaget.

Herr Törnebladh: Det var icke oväntadt, att, då detta förslag kom före, äfven frågan om lydelsen af 72 § regeringsformen skulle komma upp. Den daterar sina anor långt tillbaka i tiden. Jag kan meddela kammarens ledamöter, att redan på 30-talet ett förslag var framlagdt för att ändra dåvarande stadganden, i afsigt att åstadkomma större trygghet i detta hänseende mot hvad då var fallet, och blef af Riksdagen antaget; men detta förslag — det gick dock icke så långt som detta — blef icke af Kongl. Maj:t godkändt, utan Kongl. Maj:t vägrade sanktion derpå vid 1840—41 års riksdag. Grunderna derför har jag visserligen läst, men jag erkänner, att jag icke förstår dem. Frågan upptogs då å nyo af Riksdagen, och vid 1850—51 års riksdag fick paragrafen sin nuvarande lydelse, sedan förslaget blifvit hvilande vid 1847—1848 års riksdag. Det är temligen påtagligt för den, som noga genomläser konstitutionsutskottets memorial n:o 5 vid 1847—1848 års riksdag, att konstitutionsutskottet just genom det nya stadgandet — det nu gällande — afsåg att bereda den trygghet, som man då tänkte sig böra finnas för handel, näringar och rörelse i fråga om riksbankens sedlars berättigande att erkännas såsom mynt. Jag skall tillåta mig att uppläsa motiveringen ur detta betänkande för att visa herrarne, att det vanliga talet, att det nu skulle vara tvångs-

Sammanjemknings-förslag om grundlags-ändringar rörande riks-bankens styrelse. (Forts.)

kurs, måste underkastas ganska väsentliga tvifvelsmål, och att, då man säger, att det är tvångskurs, detta är det en gammal dogm, som utbildat sig, men en dogm, hvars säkerhet är långt ifrån oomtvistad. Konstitutionsutskottet sade: »Grundlagen förklarar riksbanken allena berättigad att utgifva sedlar, som för mynt i riket må erkännas; men den uppställer såsom vilkor derför ingen sådan garanti, hvilken försäkrade sedelns innehafvare att det sedelvärde, banken genom sedeln förskrifver och denna således föreställer, under alla förhållanden och oberoende af de ändringar, hvilka efter dess utgifningsdag antingen uti myntfoten eller silfvermyntets nominella fördelningar kunna företagas, skall honom eller den, åt hvilken han öfverlåter densamma, oafkortadt, i fall af behof, tillgodoräknas: ett anspråk, som dock ej mindre från rättvisans synpunkt än för bibehållande af stadga och säkerhet i alla egendomsvärden är så mycket mer oeftergifligt, ju mer naturligt det är, att sedelmyntet, i anseende till dess lätthet och beqvämlighet för cirkulationens alla former och behof, i högst betydlig mån, derest dess kredit, icke blott genom i bankens hvalf tillhands varande metalliska valutor, utan ock på ren juridisk grund är väl och klokt garanterad» — jag ber herrarne observera, att det heter »på juridisk grund» — skall uti den allmänna rörelsen inom riket öfverstiga det omlöpande metalliska myntet». Det är motiveringen för det stadgande, som nu finnes, och ett uppmärksamt aktgifvande på denna motivering gifver tydligt vid handen, att konstitutionsutskottet tänkt sig, att genom det nya stadgandet riksbankens sedlar skulle hafva en så kallad laglig kurs, om den också icke blifvit uttryckt på det sätt, som i åtskilliga banklagar och stadganden i andra länder är fallet.

Men låt nu vara, att denna konstitutionsutskottets motivering icke skulle hafva så stor betydelse, och låt vara, att man erkänner, att en tvångskurs förefinnes, hvad är då skilnaden, i händelse någon kris inträffar, om Kongl. Maj:ts förslag eller om sammanjemknings-förslaget antages? — I förbigående vill jag nämna, att jag tycker, att Kongl. Maj:ts förslag är teoretiskt rigtigare, och jag skulle gerna föredraga det. — Men hvad är då skilnaden? Jo, skilnaden är den, att den tvångskurs, för hvilken man fruktar, omedelbart kommer, äfven om den förut icke finnes, nemligen i det den påbjudes af Kongl. Maj:t. Så har det gått till i rikare länder än vårt, och så kommer det att gå till här, derför att det är nödvändigt, ty om någon af herrarne tror, att de enskilda bankerna, om de finge bibehålla sin sedelutgifningsrätt, skulle *vid ett sådant tillfälle* kunna inlösa sina sedlar med guld, skall jag bedja herrarne gifva akt på deras guldtillgång i förhållande till sedelutgifningen. Sedelutgifningen är och måste under nuvarande förhållanden blifva väsentligen grundad på att de skaffa sig tillgång till riksbankens sedlar, och det är en ganska naturlig och ganska loflig verksamhet å deras sida, men i samma ögonblick riksbankens sedlar förlora i värde, skulle invexling med guld börja. Tro kammarens ledamöter, att det vore möjligt att upprätthålla denna? Nej. Då blefve icke blott riksbankens sedlar värdelösa, utan äfven banksedlar af 20 à 30 olika typer. Vid en så beskaffad kris är det alldeles klart, att regeringen komme att föreskrifva tvångskurs, ty det vore det enda sättet att upprätthålla rörel-

Sammanjemknings-förslag om grundlags-ändringar rörande riks-bankens styrelse. (Forts.)

sen i landet. Alltså, om vi nu icke antaga sammanjemkningsförslaget, riskera vi att få behålla den s. k. tvångskursen. Antaga vi förslaget, riskera vi att, i händelse någonting kritiskt inträffar, få tvångskurs ändå. Det är egentligen endast en skilnad i teori. Huru gerna jag än skulle önska, att det, som påyrkas, vore uttryckt i ordalagen, så, i valet mellan att afslå allt, som nu föreligger, och att antaga den nuvarande lydelsen, tvekar jag alldeles icke, ty jag föreställer mig, att det för handel, näringar och rörelsen är bättre, att bankfrågan en gång verkligen ordnas, än att ett stadgande införes, hvars fiktiva betydelse jag tagit mig friheten att för herrarne söka uppvisa, om nemligen det måste anses gifvet, att följden af en kris skulle blifva den, jag angifvit.

Huru skall då krisen kunna förebyggas? Naturligtvis derigenom, att man efter bästa förmåga stärker riksbanken. Det sker särskildt genom att man åt den lemnar hela sedelutgifningsrätten, och det är icke för att, såsom en ärad talare tillät sig säga, riksbanken skulle härigenom få ett »öfvertag» i bankhänseende. *Det* är icke meningen, utan meningen är, att myntvärdet i landet skulle vara befästadt genom riksbankens starkare ställning. Om dermed skulle följa ett öfvertag, är det endast en konseqvens. Och den betyder icke så mycket, ty såsom jag förra gången hade äran anföra, kunna de enskilda bankerna fortfarande mycket väl stå vid sidan af riksbanken. Men jag tror icke, att *sedelutgifningen* är nödvändig för dem, under det den å andra sidan kan skada det hela. Då det nu gäller att i fråga om sammanjemkningen antingen taga förslaget helt eller icke alls, ber jag att få fästa uppmärksamheten på, att man genom förslaget vinner fastslåendet af den grundsatsen, att *lag* för banken skall stiftas gemensamt af Kongl. Maj:t och Riksdagen — en grundsats af stor betydelse och normerande för banken, om man också skulle ur grundlagen utesluta det oklara uttrycket »stadgar», som finnes i reservanternas förslag. Äfven den i bästa fall något tvetydiga föreskriften om gemensam votering rörande riksbankens »styrelse och förvaltning» bortfaller enligt detta sammanjemkningsförslaget. Således är det icke blott Första Kammaren, som offrar i detta fall, utan Andra Kammaren har också offrat ett eller annat af sina önskningsmål. Med hänsyn härtill synes mig sammanjemkningsförslaget *såsom sådant* fullt antagligt, och då man derigenom tryggar åtminstone möjligheten att vid nästa riksdag komma till en tillfredsställande lösning af bankfrågan, tillåter jag mig yrka bifall till detsamma. Jag förutsätter då, att banklagen kommer att blifva framlagd *före* den slutliga pröfningen af förslaget, om det blir hvilande, och förmodar, att en banklag kommer att antagas endast *under förutsättning af bifall dertill.* Jag tror således, att kammaren handlar klokt och konseqvent, om kammaren antager sammanjemkningsförslaget, hvars vådor jag icke kan inse.

Häri instämde herr *Larsson.*

Herr Åkerman: Den näst siste talaren framhöll den alltid återstående möjligheten af att framdeles få 72 § ändrad i den rigtning, jag förordat, och hvilken äfven han ansåg önskvärd. Jag får då er-

Sammanjemknings-förslag om grundlags-ändringar rörande riksbankens styrelse. (Forts.)

inra, hvad som äfven den siste talaren påpekade, att frågan om borttagandet ur 72 § af stadgandet om tvångskurs å riksbankssedlarne redan är gammal. Det har också många gånger medgifvits vara skäl till en sådan ändring, men tillika har man ansett den böra uppskjutas, tills förslag förelåge till en hel omstöpning af bankväsendet. Ett sådant är det, som nu föreligger, och skulle tvångskursens borttagande nu ytterligare undanskjutas, har jag ingen förhoppning om att någonsin få se denna vigtiga förändring vidtagen. Den siste talaren sökte åter framhålla, att det kanske icke vore så farligt eller så helt med tvångskursen; men om denna hans åsigt är rigtig, tyckes väl sagda förhållande böra utgöra ett ytterligare skäl för åstadkommande af en ändring, på det att full klarhet måtte kunna ernås. Han sade vidare, att ändringen faktiskt föga betydde, ty vid en kris hade i alla fall Kongl. Maj:t icke något annat råd än att påbjuda tvångskurs. Äfven om så skulle komma att ske, hvilket jag naturligtvis icke kan bestämdt bestrida, fastän t. ex. Frankrike vid sista kriget i stället dekreterade ett betalningsmoratorium, så är det i mina ögon ändock icke skäl att redan på förhand påbjuda tvångskurs och derigenom afskräcka folk från att låna i svenska penningar. Man bör nemligen dertill vara i samma mån mera villig, som man känner sig tryggare för att i guld få igen, hvad som lemnats i guld, och att icke se sig tvungen att låta lånet återbetalas med sedlar, som blott föreställa guld.

Då de föregående ärade talarnes anföranden icke ändrat min åsigt om önskvärdheten af tvångskursens borttagande, och då jag, såsom sagdt, anser denna vigtiga förändring icke hafva utsigt till framgång, om man försummar dess genomförande i samband med bankväsendets omändring, så yrkar jag, herr vice talman, fortfarande, att kammaren måtte qvarstå vid sitt förra gången fattade beslut.

Herr von Ehrenheim: Mot det nu föreliggande förslaget har egentligen ingen annan anmärkning blifvit gjord, än att nuvarande bestämmelse i 72 § regeringsformen om riksbankssedlarnes legala kurs eller den s. k. tvångskursen blifvit bibehållen i stället för det af Kongl. Maj:t föreslagna, hvarigenom den s. k. tvångskursen endast skulle gälla, så länge sedlarne efter föreskrift inlöstes. Det kan naturligtvis icke nekas, att de af Kongl. Maj:t föreslagna bestämmelserna hafva något teoretiskt tilltalande och att följaktligen, om ingen annan fråga förelåge, det nu vore skäl att sluta sig till detsamma. Men deremot tror jag för min del, att skilnaden i praktiskt hänseende är fullkomligt utan all betydelse, ty skulle sådana förhållanden inträffa, att riksbanken icke tilltror sig att kunna fullgöra sin förbindelse att inlösa sina sedlar vid anfordran, lider det icke det ringaste tvifvel, att icke åtgärder måste vidtagas, hvarigenom antingen en sådan förmåga beredes riksbanken eller också dess sedlar få en verklig tvångskurs. Så blefve förhållandet i båda händelserna, vare sig nu gällande stadgande med sina temligen stora otydligheter qvarstår eller ett nytt stadgande, sådant Kongl. Maj:t föreslagit, tillkommer. Under sådana förhållanden och då, så vidt jag kunnat fatta förhandlingarne i detta ärende, den kongl. propositionen hufvudsakligen afser att bereda Kongl. Maj:t rätt att nämna en ledamot i bankstyrelsen, synes

Sammanjemknings-förslag om grundlags-ändringar rörande riks-bankens styrelse. (Forts.)

det mig, som om det icke vore skäl att på frågan om banksedlarnes inlösen lägga en sådan vigt, att man derför afsloge sammanjemkningen och dermed hela förslaget, att en ledamot i bankstyrelsen skall af Kongl. Maj:t nämnas, och anhåller jag derför om bifall till sammanjemkningsförslaget.

Herr Alin: I fall några af herrarne lade märke till hvad jag yttrade, då frågan sist var före, torde de hafva funnit, att jag för min del icke är någon anhängare af den nu föreslagna reformen. Emellertid utföll kammarens beslut emot min åsigt, och det blef mitt åliggande att till åtlydnad af grundlagens föreskrift i utskottet medverka till sammanjemkning af kamrarnes olika beslut. Denna föreskrift har jag för min del efter bästa förstånd och samvete åtlydt, och produkten af utskottets verksamhet är det förslag, som nu föreligger. Det är klart, att en ledamot i utskottet, som haft att följa och äfven följt grundlagens föreskrift för hans åliggande i fråga om sammanjemkningsförsök, har sin frihet att, då frågan förekommer i kammaren, tala och rösta enligt sin åsigt om sjelfva saken, såsom äfven i går här utvecklades af en högt ärad talare på stockholmslänsbänken. Hvad nu angår denna min åsigt, får jag säga, att den votering, hvarigenom kammaren sista gången fattade sitt beslut i frågan, har något inverkat på min uppfattning deraf. Om nemligen kamrarne verkligen vilja en sådan reform som den förevarande, så tror jag, att, såsom förhållandena utvecklat sig, det blir ganska svårt att få något bättre förslag än det, som föreligger, sedan detsamma, särskildt uti 72 §, vidlådande otydligheter bortrensats. Hvad åter angår frågan, huru vida kamrarne verkligen vilja en reform, sådan som den föreslagna, har man en ledning — jag medgifver dock en rätt otillfredsställande ledning — uti Andra Kammarens med så ringa röstöfvervigt fattade beslut. Med afseende åter på Första Kammarens ståndpunkt får jag bekänna, att, sedan Första Kammaren med öfver 90 röster antog Kongl. Maj:ts förslag, jag så har förlorat tron på Första Kammarens motståndskraft i denna fråga, att jag undrar, huru vida det icke vore klokt att antaga sammanjemkningsförslaget.

Efter härmed slutad öfverläggning gjordes jemlikt derunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till hvad utskottet i förevarande memorial hemstält samt vidare på afslag derå; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Angående förändrad sätt för presterskapets aflönande.

Föredrogs å nyo sammansatta stats- och lagutskottets den 6 och 7 innevarande maj bordlagda utlåtande n:o 13, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om utredning i fråga om presterskapets aflöning m. m.

Herr Treffenberg: Jag har begärt ordet icke för att göra något

Angående förändradt sätt för presterskapets aflönande. (Forts.)

yrkande, utan för att få tillfälle till att göra en för mig personligen rätt genant bekännelse.

För någon tid sedan öfversände nemligen till mig komminister Ekström i Falun en broschyr med titel »Rättvisare fördelning af inkomsterna, förslag till lösning af frågan rörande presterskapets ekonomiska ställning», och i förordet till denna broschyr beklagar komminister Ekström sig öfver den otur, som förföljt honom vid försöken att bringa denna fråga under offentlig debatt. Han hade väckt motion i sådant syfte, först vid prestmötet i Vesterås 1892, men det hade visat sig, att vederbörande icke velat låta denna ens komma under mötets diskussion. Sedermera hade han ytterligare utfört motiveringen till detta samma förslag, och anledningen dertill var, säger han, att en ledamot i Riksdagen och kyrkomötet begärt en afskrift af den undertryckta motionen, och han hade då fått förhoppning, att denne ledamot skulle väcka motion i ämnet antingen vid 1893 års kyrkomöte eller vid en följande riksdag. På det att nu icke någon af kammarens biskopar, hvilka ju också äro ledamöter af kyrkomötet, måtte utsättas för misstanken att hafva umgåtts med så revolutionära planer som dessa komminister Ekströms, får jag härmed lätta mitt samvete och offentligen förklara, att den af komminister Ekström påpekade mannen var undertecknad. Jag vill icke nu upptaga tiden med att närmare redogöra för anledningarne, hvarför jag icke kommit att fullfölja min afsigt. I någon mån har jag dock gjort ett försök dertill, derigenom att jag vid 1893 års kyrkomöte kände mig för hos en inom kyrkan högt uppsatt man för att utröna, hvad han skulle tänka om saken, i fall jag komme att oroa kyrkomötet med en sådan motion, som, enligt komminister Ekströms önskan, skulle gå ut på att från prester med öfverflödiga inkomster taga och gifva åt de svagare aflönade. »Nej», fick jag till svar, »det duger icke, ty då blifva presterna tiggare allesamman.» Detta svar gjorde mig naturligtvis klenmodig, och dertill kom, att, sedan jag någon tid efteråt i kammarkollegium genomläst från samtliga länsstyrelser inkomna utlåtanden, som afgifvits i frågan angående möjligheten att åstadkomma en emeritifond för presterskapet, hos mig den öfvertygelsen mognade, att det var fruktlöst att tänka sig ett ordnande af den utaf komminister Ekström såsom ett önskningsmål framhållna frågan annat än i samband med en annan fråga af ännu större räckvidd, nemligen den om presternas befriande från all befattning med jordbruket. Denna åsigt, enligt hvilken en billig och rättvis fördelning af presterskapets inkomster först då kan åstadkommas, sedan man beslutit sig för att befria presterskapet från befattningen med dess boställen, framhölls med styrka i synnerhet af länsstyrelsen i Stockholms och, såsom jag vill minnas, jemväl Orebro län. Frågan föreföll mig nu att vara af så omfattande och invecklad beskaffenhet, att det var omöjligt att omedelbart vid den följande riksdagen framlägga ett förslag i det syfte, jag nu sagt, helst äfven en annan i samband dermed stående fråga var oafgjord, eller frågan om ny ecklesiastik boställsordning, hvilken afsåg att lätta bördan för komministrarne i afseende på byggnadsskyldigheten. Nu vid början af denna riksdag funderade jag verkligen på att göra ett försök, bland annat för att uppfylla mitt

Angående förändradt sätt för presterskapets aflönande. (Forts.)

löfte till komminister Ekström, men jag förekoms af herr Danielson och ansåg då lämpligt att afbida tiden för att se, huru denna motion skulle komma att uppfattas af Riksdagen. Nu har densamma, såsom herrarne se, blifvit af utskottet i allo afstyrkt.

Jag ber då få upprepa, att jag icke tänker göra något yrkande, liksom jag ej heller ämnar anställa någon kritik af utskottets betänkande, men hoppas, att min tystnad icke måtte tolkas så, att jag skulle i allo underskrifva de åsigter, som utskottet i förra delen af betänkandet uttalat. Den senare delen af betänkandet åter har för mig varit mera fägnesam, i det att utskottet här erkänner, att herr Danielsons motion berör åtskilliga ämnen, som äro värda synnerlig uppmärksamhet, och framhåller, att de nuvarande löneregleringarne för presterskapet tarfva jemkning, då ojemnheter förefinnas i afseende på såväl fördelningen af utskylderna som aflöningarnes belopp, hvarjemte utskottet medgifver, att det är af vigt att vidtaga omregleringar, innan tiden för de nuvarande löneregleringarne går till ända. Vi veta, att dessa afse en tid af 50 år, och då de flesta uppgjorts kort efter det 1862 års förordning utkom, så blir ju förhållandet det, att omkring trettio år sedan dess gått och att endast omkring tjugu återstå för ordnande af dessa frågor. Vi få kanske i dag eller i morgon taga i tu med en annan fråga, nemligen den om inrättande af slagttvång, hvilken fråga, oaktadt den i vigt och betydelse icke lärer vara jemförlig med den nu föreliggande, dock kräft omkring 20 år för att komma så långt, att den kunnat framläggas till Riksdagens bedömande. Jag tror således, det vore synnerligen önskvärdt, om man redan vid nästa riksdag kunde gå den af komminister Ekström framhållna frågan närmare in på lifvet, och kammaren får icke blifva misslynt på mig, om jag, jemte det att jag då framkommer med min bekanta käpphäst bagerimotionen, tillika genom en annan motion påminner om, att bland våra många ännu olösta frågor äfven finnes den om en rättvisare fördelning af presternas inkomster.

Jag gör, såsom sagdt, icke något yrkande.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, biföll kammaren hvad utskottet i föreliggande utlåtande hemstält.

Föredrogs å nyo och företogs punktvis till afgörande bankoutskottets den 6 och 7 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 14, med anledning af väckta motioner om inrättande af nya afdelningskontor af riksbanken.

Om inrättande i Linköping af ett afdelningskontor af riksbanken.

Punkten 1.

Herr Sandberg: Det är förunderligt, huru åsigterna vexla. Den tid är icke långt aflägsen, då pluraliteten både bland bankofullmäktige och i Första Kammaren icke var benägen för inrättandet af nya afdelningskontor, hufvudsakligen på den grund, att dylika afdelningskontor ansågos skola inverka icke stärkande, utan försvagande på

Om inrättande i Linköping af ett afdelningskontor af riksbanken. (Forts.)

hufvudkontorets ställning. Då jag står på samma ståndpunkt, som denna pluralitet då innehade, kan jag icke utan protest medgifva, att nya afdelningskontor inrättas, allra minst då det skall ske så skyndsamt som nu, tvenne på ett år. Det synes mig högst märkvärdigt, att, på samma gång det ena afdelningskontoret efter det andra inrättas och en mängd ärenden öfverflyttas till dessa afdelningskontor från hufvudkontoret, så att dess verksamhetsområde inskränkes till 3 à 4 län och kanske snart endast utgöres af Stockholms stad och Stockholms län, det oaktadt vid detsamma behöfves en här af närmare 100 ordinarie och extra ordinarie tjenstemän samt 25 à 30 vaktmästare. Det synes åtminstone för den i bankens maskineri oinvigde obestridligt, att med minskade göromål också antalet tjenstemän och betjente skulle både kunna och böra minskas.

Medan jag har ordet, tager jag mig friheten yttra mig om bankfrågan i allmänhet. Jag medgifver önskvärdheten af att riksbanken ensam blir sedelutgifvande bank. Men för min del är jag öfvertygad, att de förhoppningar, man stält på verkningarne af denna reform, och de stora inkomster, riksbanken derigenom skulle erhålla, äro i hög grad öfverdrifna. Jag vill icke, som så många talare gjorde här om dagen, framhålla de. utomordentliga tjenster, de enskilda bankerna hafva gjort landet. De hafva gjort både gagn och skada; jag är ej i stånd att afgöra hvilketdera i öfvervägande grad. Säkert är, enligt min uppfattning, att då Riksdagen besluter sig för att fråntaga de enskilda bankerna deras sedelutgifningsrätt, kommer den att, såsom det heter, döda »hönan, som värpt guldägg» både för stat och kommuner. Då de icke längre hafva sedelutgifningsrätt, blir det för de enskilda bankerna nödvändigt att indraga sina afdelningskontor och i följd deraf att indrifva en betydlig del af sina utestående fordringar, hvilket torde medföra stora svårigheter för låntagarne. För öfrigt har jag alltid uttalat såsom ett gifvet vilkor, innan riksbanken öfvertager all sedelutgifning i landet, att de förnämsta bestämmelserna i bankreglementet tilläggas civillags natur, men jag har starka tvifvel, huruvida medkammaren vill medgifva något sådant. Ännu mer betviflar jag, att de öfvergångsstadganden, som föreslås för att minska de enskilda bankernas förlust af sedelutgifningsrättens upphörande, någonsin komma att af Andra Kammaren antagas.

Något vidare har jag icke att säga.

Herr Törnebladh: Den siste talaren har yttrat åtskilligt om att det fordras en här af tjenstemän vid riksbankens hufvudkontor. Ja, allmänhetens anspråk hafva verkligen på senare tiden stegrats mycket både i afseende på beqvämlighet och snabb expedition, och det är riksbankens skyldighet att gå dess önskan till mötes; äfven Riksdagen har säkert samma tanke, att man bör gå allmänheten till mötes så mycket som möjligt. För öfrigt har frågan varit föremål för utredning af fullmägtige och behandlats i utskottet. Jag behöfver således icke upptaga den.

Jag delar i viss mån den öfvertygelse, som den föregående talaren uttalade derom, att det icke är sagdt, att riksbankens inkomster komma att stiga så ofantligt mycket, sedan de nya afdelningskon-

Om inrättande i Linköping af ett afdelningskontor af riksbanken. (Forts.)

toren blifvit en verklighet. Men just med afseende derpå, att inkomsterna skola stiga så mycket som möjligt, hafva fullmägtige tänkt sig föreslå ett afdelningskontor i Gefle, som syntes fullmägtige böra vara en mera gifvande stad än Mariestad. Då emellertid utskottet föreslagit Mariestad och då dessutom frågan, *när* kontor skola upprättas i den ena eller andra staden, numera tyckes vara temligen likgiltig, då antagligen det kommer att ske inom en mycket kort tid på både det ena och andra stället, har jag intet skäl att motsätta mig utskottets förslag.

Grefve Hamilton: Meningarna kunna vara delade, huru vida afdelningskontoren äro till gagn eller icke. Man har dock hittills ansett, att de tillfredsstälde ett behof på vissa orter, och denna åsigt har gjort sig gällande i de många motioner, som kommit till Riksdagen om inrättande af dylika kontor. Det torde visserligen kunna ifrågasättas, huru vida icke inrättandet af två kontor under ett år blefve för mycket. Men anledningen, hvarför utskottet föreslår en sådan åtgärd, är den, att derest det hvilande förslaget till ny lag för riksbanken blir antagen, skall enligt dess föreskrift under de 7 åren 1897—1903 anordnas 10 afdelningskontor, hvadan det är nödvändigt att under åtminstone tre af dessa år inrätta två kontor hvarje år. Tiden synes vara lämplig att nu inrätta två kontor, och af bankofullmägtiges utlåtande har man funnit, att riksbanken icke för närvarande åtminstone behöfver afstå någon del af sin vinst, om än tvenne kontor komma till stånd, af hvilken anledning utskottet ansett, att det vore skäl att nu föreslå två kontor. Jag beder att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad öfverläggning gjordes i enlighet med de yrkanden, som derunder förekommit, propositioner, först på bifall till hvad utskottet i den nu föredragna punkten hemstält samt vidare på afslag derå; och förklarades den förra propositionen, hvilken förnyades, varande med öfvervägande ja besvarad.

Punkterna 2 och 3.

Hvad utskottet hemstält bifölls.

Vid förnyad föredragning af bankoutskottets nedannämnda, den 6 och 7 innevarande månad bordlagda memorial:

n:o 15, angående ändringar i gällande reglemente för riksbanken, och

n:o 16, angående instruktion för nästa Riksdags bankoutskott,

biföll kammaren hvad utskottet i dessa memorial hemstält.

Vid förnyad föredragning af lagutskottets den 6 och 7 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 76, i anledning af väckta motioner

angående ändrade bestämmelser rörande afgäld från jordafsöndringar, biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemstält.

Om betryggande af hypoteksförenings inteckningsrätt vid exekutiv försäljning af fastighet.

Föredrogs å nyo lagutskottets den 6 och 7 innevarande maj bordlagda utlåtande n:o 77, i anledning af väckt motion angående ändrad lagstiftning i syfte att bereda hypoteksförening trygghet mot minskning af dess rätt enligt intecknad skuldförbindelse vid exekutiv försäljning af fastighet.

Herr Tamm, Hugo: Herr vice talman, mine herrar! Man behöfver icke hafva mycket reda på, huru det står till på landet, för att man skall känna och erkänna, att särskildt de äldre delegarne i hypoteksbanken stå uti en ställning, hvilken de måste känna vara ganska hård. Och den enda utsigt till lättnad och den egentliga utsigten till lättnad för de höga räntor, som de skola betala, ligger deruti, att de s. k. kapitalrabatterna inom en kortare tid skola kunna afbetalas. Men då kan man göra sig den frågan: när dessa nu stå så pass hårdt, skall man då låta pågå åtgärder, hvilka kunna förlänga för dem den tid, då de kunna befrias från dessa kapitalrabatter? Skall man ställa så till, att de, som stå qvar vid sina skyldigheter, få betala för andra, som undandraga sig dem? Skall man icke alls tänka på den fara, bankinspektören omnämner just i det hänseende, som min motion berör, att sjelfva hypoteksbankens kredit kan lida skada? Det är från dessa synpunkter, jag väckt denna motion. Lagutskottet svarar på den, att det icke vill gifva dessa personer, som äro delegare i hypoteksföreningarna, det rätta skyddet för att de icke skola för andra belastas med utgifter, till hvilka de äro alldeles oskyldiga och mot hvilka de i närvarande stund faktiskt stå värnlösa.

De motiv, på hvilka utskottet afslagit motionen, äro egentligen två, man kan möjligen säga tre. Den egentliga anledningen är så definierad, att utskottet, under erkännande, att motionen har ett visst berättigande, dock icke kunnat tillstyrka bifall till densamma på grund af »de olägenheter, som genom en lagändring i motionens syfte skulle uppkomma för dem, som efter hypoteksföreningarne äro innehafvare af inteckningar i fastighet». För mig är det rent af oförklarligt detta lagutskottets ömmande för de senare inteckningshafvarne och icke ömmande för de förra. De förra, d. v. s. hypoteksföreningarnas delegare, äro faktiskt så bundna på grund af sina kontrakt, att de icke kunna komma ifrån dem, då de senare deremot, när de lemnade penningarna på efterliggande inteckningar, fullt väl visste, att hypotekslånet låg före dem, och de visste, att hypotekslånen genom att de finge förnyas kunde lyftas upp till den summa, som inteckningen ursprungligen hade; dessa voro, säger jag, då de lemnade penningarna, fullt medvetna om, huru förhållandena i detta hänseende voro. Om en senare inteckning gäller i allmänhet äfven den regeln, att den, som lemnat penningarna på den, kan när som helst säga upp dessa, hvilket icke gäller för de äldre inteckningarna. Lagutskottet har sträckt sin ömhet om dessa senare intecknings-

Om betryggande af hypoteksförenings inteckningsrätt vid exekutiv försäljning af fastighet. (Forts.)

hafvare derhän, att utskottet förklarat det vara »en orättvisa mot dessa senare inteckningshafvare att på föreslaget sätt gynna hypoteksföreningarne, då må hända just den nu gällande bestämmelsen, att fastighet genom exekutiv försäljning kan frigöras från hypoteksinteckning, varit en bestämmande orsak till belånandet af en senare inteckning.» Alltså, en person har belånat denna inteckning i den förhoppningen, att han skall få begagna sig af den exekutiva försäljningen; den bestämmande orsaken att han lemnat penningar har hvarken varit någon ömhet om den, han lånade till, eller att han skall få en bestämd ränta på penningarna, utan, såsom det står, orsaken är det förhållandet, att han skall tillskansa sig en extra, föga rättmätig vinst genom att på exekutiv försäljning befria egendomen från hypoteksinteckningen. Jag kan omöjligt tolka detta på annat sätt. Der visar sig ömheten om den senare inteckningen ofantligt stor i jemförelse med ömheten om den förra, som jag ömmar mycket mera för.

Jag kommer nu till utskottets andra skäl, som lyder så: »ett ytterligare stöd för afstyrkande af motionärens förslag hemtar utskottet deruti, att den endast afser hypoteksföreningarne», etc. Kongl. Maj:t lär en gång hafva lagt fram ett förslag, som omfattade alla dessa föreningar, enskilda kassor m. fl. Det passade icke. Nu kommer man med ett förslag, som rör en särskild sak, för att åtminstone der afhjelpa en orättvisa. Det passar ej heller. Det är precis som den bekanta biten i »Sorundavalsen», som ibland blef för stor och ibland för liten. Kan man afhjelpa den orättvisa, jag påpekat, ser jag icke, att man behöfver söka ett motiv att säga nej deruti, att man icke kan få bort alltsammans.

Det tredje skälet, utskottet anför, rör de äldre delegarne. Men dessa äldre delegare äro just de, som stå allra värst och äro mest betungade.

Jag kan således icke finna, att lagutskottets skäl äro alls giltiga för att afslå motionen. Och, mine herrar, då det faktiskt gäller att söka bot för ett förfarande, hvarigenom så många, som icke kunna försvara sin rätt, för närvarande få underkasta sig stora förluster, och då särskildt bland dessa många just befinna sig de personer, hvilka af samvetsgrannhet icke vilja begagna sig af denna metod att befria sig från hypotekslånen, och särskildt de små låntagarne, för hvilka det icke bär sig eller lönar sig att försälja sin egendom på exekutiv auktion, så är detta för mig ytterligare skäl att anhålla om bifall till min motion. Och då slutligen bankinspektören, som man väl bör hafva något förtroende till, förklarar, att just i detta förhållande ligger icke blott en fara, som hotar de solidariska delegarne i alla hypoteksföreningar, utan en ren fara för sjelfva hypoteksbankens kredit — ty det hjelper icke, att det finnes en fond på 30 millioner — så synes mig, att både billighetsskäl, rättsskäl och klokhetsskäl tala för, att Riksdagen bifaller den motion, jag väckt, men som egentligen är tagen ur utskottets betänkande i fjor, deri anhölls, »att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t tåcktes låta utarbeta och för Riksdagen framlägga förslag till sådan förändrad lagstiftning uti ifrågavarande ämne, att vid exekutiv försäljning af fastighet, intecknad till säkerhet för skuldförbindelse till

hypoteksförening, föreningens rätt och säkerhet enligt den intecknade förbindelsen varder bibehållen».

Om betryggande af hypoteksförenings inteckningsrätt vid exekutiv försäljning af fastighet. (Forts.)

Jag yrkar så mycket hellre bifall till detta förslag, som jag skulle önska, att just Första Kammaren, der det finnes de personer, som stå närmast den klass, som af det nu gängse förfarandet *kan* draga fördel och, jag kan tillägga, äfven deraf dragit fördel, icke skulle afslå denna motion. Jag anhåller således, herr vice talman, att få yrka bifall till min motion.

Herr Hasselrot: Jag har samma mening som utskottet, således en mening alldeles motsatt motionärens, och jag skall bedja att få gifva några skäl för densamma.

Motionären har ifrågasatt, att den rätt, som nu är i lagen stadgad för en köpare af exekutivt försåld fastighet att kontant betala köpeskillingen, skall inskränkas beträffande hypotekslån, som äro stälda på en viss amorteringstid, enligt skuldebrefvets lydelse. Hvarför har motionären gjort detta? Jo, för att bereda hypoteksföreningarna en fördel, ehuru icke så mycket med tanke på sjelfva hypoteksföreningarna som icke mera med tanke på delegarne i hypoteksförening, hvilka anses möjligen komma att få göra utbetalningar på grund af sin solidariska ansvarighet, derest ett sådant förfarande fortfarande kommer att ega rum. En fördel, ja, en ganska afsevärd fördel vill han sålunda vinna för hypoteksföreningarna. Men en fördel vinnes i regeln icke utan att någon förlorar. Hvem kommer då att förlora på denna lagstiftning? Jo, de personer, som hafva inteckning efter hypoteksföreningen! Jag skall tillåta mig taga ett enkelt exempel. En obligation, som löper med en viss, temligen hög ränta, är, om den kan konverteras, eller betalas när som helst, vanligen icke värd mera än parivärdet. Men åter, om obligationen löper med en hög ränta i t. ex. 40 år och är absolut säker, springer försäljningsvärdet för densamma upp högt öfver parivärdet. Om nu en hypoteksinteckning är stadgad med 5 proc. ränta och löper säker i 40 år, så är denna hypoteksinteckning, om den lyder på 10,000 kronor, värd mycket mer än 10,000, kanske 15,000 kronor. Jag antager, att en gård är värd 15,000 kronor och intecknad för ett hypotekslån på 10,000 kronor med 40 års stående amortering. Så kommer jordegaren och vill låna 5,000 kronor på den. Ja, säger den, som har penningarna, jag vet, att gården är värd 15,000; jag lånar ut de 5,000 kronorna, ty i händelse af exekutiv försäljning får hypoteksföreningen nöja sig med de 10,000 och jag får ut mina 5,000 kronor. Sedan inteckningen är tagen och han belånat inteckningen, viss om att få sina penningar, då han är säker om att fastigheten skall betalas med 15,000 kronor, kommer en lag och säger, att den första inteckningen skall stå i 40 år. Egaren får nu en köpare till gården. Vågar han betala 15,000 kronor för fastigheten? Ingalunda! Ty han vet, att han får icke betala den första inteckningen med 10,000 kronor, om han kan skaffa sig dem, utan måste fortfarande, tills de 40 åren äro slut, med 5 proc. förränta den första inteckningen. Han beräknar gårdens värde till 15,000 kronor, men vid en auktion kan han följaktligen icke bjuda mera än 10,000 kronor. Resultatet blifver, att den siste

Om betryggande af hypoteksförenings inteckningsrätt vid exekutiv försäljning af fastighet. (Forts.)

inteckningsegaren icke får något. Detta är en direkt rättskränkning, och jag kan icke föreställa mig, att en lagstiftning kan ega rum, som har retroaktiv verkan och inverkar på en rätt, som redan förefinnes. Nu säger man: men nog är det hårdt för de små delegarne i hypoteksföreningen, som åtagit sig solidarisk ansvarighet, att till följd af ett sådant inbetalande af hypotekslånet före amorteringstidens tilländagång få vidkännas förluster. Det är hårdt, men de få finna sig uti hvad som i rättsligt hänseende sker. De hafva underkastat sig den solidariska ansvarigheten och måste bära följderna. För öfrigt skall jag snart tillåta mig påpeka, att det härmed icke är så farligt. Endast detta, att ett upphäfvande af den nuvarande rättigheten att kontant inbetala amorteringslånet innebär en faktisk förlust, en faktisk rättskränkning för senare inteckningsegare, är för mig ett fullgiltigt skäl att yrka afslag på motionen. Härtill kommer, att det går väl icke an att säga, att af denna lagstiftning beror en mängd små hemmansegares rätt, och derför skola vi lagstifta på det sätt, att de skyddas. Man bör väl tänka sig rättsgrundsatsen i detta fall. Är det rätt, att en inteckning, som beviljats på viss tid, icke får betalas på annan tid, än som från början är bestämd, så är det rätt för alla. Är det rätt för hypoteksföreningen, så är det rätt för alla enskilda personer och kassor, ty samma olägenheter, som drabbat hypoteksföreningarna, hafva säkerligen drabbat andra kassor.

Det synes mig medföra mycket stora olägenheter att stadga specialbestämmelser i detta fall, och det blifver alldeles icke behagligare, derför att staten står i ett slags underborgen för hypotekslånen. Skall man nu säga, att derför att staten står i underborgen och vill skydda sina 30 millioner, så skola vi stadga en särskild lag, som bevarar dessa åt oss, medan vi låta andra, enskilda och kassor, stå samma risk som förut. Jag betviflar, att det är statsmagterna värdigt att handla så.

Jag har för öfrigt den uppfattningen, att hela frågan är uppjagad, att den icke har den stora betydelse, som man velat gifva den. Om man ser på de uppgifter, som meddelats rörande beloppet af inbetalda, ej förfallna lån, så finner man, att under de 5 åren 1891—1895 inbetalts något mera än 3 millioner. Om jag icke misstager mig, är hypoteksbankens skuld mellan 250 och 300 millioner. Det är sålunda ej stort mera än $^1/_{100}$ af hela beloppet, som inbetalts under 5 år. Och dessa för tidiga inbetalningar komma uppenbarligen att minskas allt mer. De gälla, såsom utskottet påpekat, endast de gamla lånen. Ju längre de gamla lånen blifva amorterade, desto mindre fördel vinnes genom att vidtaga en sådan åtgärd, som förespeglats. Vinsten blifver mindre, ju kortare amorteringstid är qvar. Hypoteksbanken medgifver emellertid konvertering eller betalning på mycket fördelaktiga vilkor. Jag har sjelf inbetalt ett hypotekslån i fjor, efter beräkning af hvad skilnaden skulle hafva blifvit, derest amorteringen fortsatts. Den var icke nämnvärd. Det är, tycker jag, mycket beqvämt att få göra detta, och det hade säkerligen kostat mycket mera att frigöra sig från hypotekslånet genom exekutiv försäljning. Detta är icke heller lätt att göra under normala förhållanden. Med ett och annat större lån kan det löna sig, eljest blifva kostnaderna

Om betryggande af hypoteksförenings inteckningsrätt vid exekutiv försäljning af fastighet. (Forts.)

jemförelsevis stora. Först och främst har man lagfartskostnaderna, sedan kan obehaget att låta mäta ut egendomen medföra olägenheter af hvarjehanda slag. Afbränningarna blifva således alltför stora för att det oftare kan låta sig göra, och det lär äfven endast i vissa trakter vara mera allmänt begagnadt. I Skåne har under de senaste 5 åren icke inbetalts mer än 430,000 kronor, och i denna siffra ingå icke blott dessa bedrägliga försäljningar, som omtalats, utan exekutiva försäljningar af alla möjliga orsaker. Men det är ju egentligen endast de bedrägliga försäljningarna, som man tänker skydda sig emot. Och motionären sjelf säger, att om det vore fråga endast om fastigheter, som af normala anledningar försåldes exekutivt, vore det intet att säga derom.

Jag tror således, att frågan blifvit gjord mycket större, än den i verkligheten är. Och i alla fall, äfven om den vore så vigtig, som motionären förutsätter, skulle jag ändock af rättsskäl icke kunna gå in på motionärens förslag.

Herr Lybeck: Jag ber att i allo få ansluta mig till motionen. Vi känna, alla vi, som hafva hypotekslån, att de äro synnerligen betungande. När vi underskrefvo dessa förbindelser, voro vi dock öfvertygade om att det skulle stanna vid hvad förbindelsen innehöll. Genom de åtgärder, som nu, gång efter annan, blifvit vidtagna, till följd af penningräntans nedgående på marknaden, hafva delegare i hypoteksföreningarne funnit fördelaktigt att, trots protester från hypoteksföreningarne, frigöra sig ifrån dessa lån genom kringgående af lagen. Det är ju alldeles klart, att så länge den solidariska ansvarigheten gäller, kastas deras skyldigheter gent emot hypoteksföreningen på de öfriga, som qvarstå och lojalt försöka fullgöra sina förbindelser. Ledsamt nog hafva de åtgärder, som vidtagits för att blifva qvitt sina förbindelser i dessa fall, icke utgått från de smärre delegarne, utan ty värr från dem, som häfta för större belopp, för hvilka kapitalrabatten utgör en ganska aktningsvärd summa. En ärad talare har nyss sagt, att man uppblåst denna fråga och gjort den större, än den i verkligheten är, och att någon synnerlig fara icke förefinnes. Jag är af alldeles motsatt åsigt. Jag tror nemligen, att man just till följd af de åtgärder, som blifvit vidtagna, om de vinna framgång, kastar ytterligare skuld äfven på dem, som fortfarande lojalt vilja fullgöra sina förbindelser.

Jag anhåller att få yrka bifall till motionen.

Herr Wester: Efter det senaste anförandet kan det icke vara mycket för mig att säga. Lagutskottets aktade ordförande sade nyss, att en fördel kan icke beredas utan att någon annan förlorar dervid. Jag vill i detta hänseende instämma med honom, men de fördelar, som några låntagare kunna bereda sig vid exekutiv försäljning af egendomarne, dem förlora hypoteksföreningarnes öfriga delegare. Derpå finnas många exempel. Jag vet en hypoteksförening, icke synnerligen stor, enär sammanlagda lånebeloppen endast uppgå till omkring 15 millioner kronor, der under de senare åren exekutivt försålts några egendomar, hvars sammanlagda hypotekslån uppgått till

Om betryggande af hypoteksförenings intecknings-rätt vid exekutiv försäljning af fastighet. (Forts.)

cirka 800,000 kronor, och hvilka lån sedan inbetalats. Då nu kapitalrabatten i hypoteksbanken utgör omkring 6 proc. å hela lånesumman, så har härigenom kastats en börda på de qvarvarande delegarne af omkring 50,000 kronor, som de måste betala derför att de förra haft rättighet att befria sig från hypotekslånen. Detta kan aldrig vara rättvist. Jag tror, att det ligger en mycket stor fara för hypoteksväsendet, om en ändring enligt motionärens förslag icke kan ske. Det vore mycket beklagligt, om Första Kammaren skulle afslå motionen, till hvilken jag ber få yrka bifall.

Herr Leman: Den fråga, som här föreligger, är just ingen fråga för dagen. Den väckte uppmärksamhet redan på slutet af 1880-talet. Då tillsatte hypoteksbanken och Stockholms intecknings-garanti-aktiebolag en komité, af hvilken jag hade äran att vara ledamot, för att försöka, om icke de orättvisor, som följde med det öfverklagade tillvägagåendet, skulle i någon mån kunna botas. Komitén utgick från den synpunkt, att så vidt möjligt är, skall gällande lag skydda afslutade aftal. Det är ock ett faktum, att svensk lag skyddar alla aftal, utom just försträckningsaftal. Till följd af lagens stadgande, att vid exekutiv auktion af fastighet ett special-konkursförfarande skall tillämpas, brytes nemligen aftalet på ett abrupt sätt. Detta var en af de anledningar, hvarför jag vid riksdagen tagit mig friheten väcka motion om afskaffande af detta special-konkursförfarande. Derigenom skulle i någon mån vinnas de fördelar, som motionären åsyftat. — Men icke endast derigenom kan det vinnas; ty naturligtvis kan det hända, att en person, som vill sälja sin egendom på ett qvasisvikligt sätt, icke inbetalar annuiteterna; då är hypoteksföreningen tvungen att låta sälja egendomen på exekutiv auktion. Så måste ju äfven ske, då gäldenären verkligen saknar medel till annuiteternas gäldande. Frågan blifver då den: skall man icke kunna i lagstiftningen införa något stadgande, hvarigenom borgenärers rätt blir skyddad? Ett sådant skydd är det, som motionären önskar framtvinga, och ehuru jag för min del anser ifrågavarande skydd både välbehöfligt och gagneligt, har jag dock att mot motionen framställa den anmärkning, att deruti begäres skydd endast för hypoteksföreningarne, men icke för öfriga kassor och inteckningsbolag, som utlåna medel på samma grunder som hypoteksföreningarne. Nu kan, enligt min tanke, staten icke skydda *en* penninginstitution och låta andra likartade institutioner eller enskilde medborgare vara i saknad af skydd.

För att nu återgå till komitén, försökte man der både det ena och det andra sättet att bota det öfverklagade onda, och man kom slutligen till det resultat, att lämpligast vore att införa en lag om skadestånd. Derför att man icke kunde få upphäfdt eller få bort special-konkursförfarandet, funnes, enligt komiténs mening, det icke någon anledning, att icke skadestånd skulle gifvas. Det förslag i detta afseende, som väcktes, är så kort, att jag skall anhålla få upplästa detsamma. Komitén föreslår följande formulering: »Lag angående rätt till skadestånd i visst fall, då betalning för gäld utgår före förfallotid.

Om betryggande af hypoteksförenings inteckningsrätt vid exekutiv försäljning af fastighet. (Forts.)

»Utgör fast eller lös egendom pant för fordran, derå ränta är utfäst, och skall borgenären enligt lag taga betalning ur panten, ändå att hans fordran ej är till betalning förfallen; då ege borgenären rätt att ur panten, så långt den efter fordringens fulla gäldande förslår, njuta ersättning för skada, som kan tillskyndas honom derigenom, att han ej får till förfallotiden uppbära utfäst ränta.

Sådan skada skall anses vara för hand, då den för fordringen utfästa ränta är högre än den ränta, som vid tiden för pantens försäljning eller inlösen är fastställd för utlåning från hypoteksföreningarne i riket.

Skadeersättningen skall motsvara ränteskilnaden under återstående lånetiden samt till beloppet beräknas enligt de i 128 § utsökningslagen bestämda grunder.»

Detta förslag inlemnades, om jag icke misstager mig, af hypoteksbanken och inteckningsbolaget till den dåvarande chefen för justitiedepartementet, men har icke föranledt till någon åtgärd. Det må vara, att det till sina delar var bristfälligt, men det är icke heller så lätt att finna ett sätt, hvarpå man skall kunna bota skadan. Mig synes, att något borde man dock i detta fall stadga i lagen.

Jag vill slutligen fästa uppmärksamheten vid den omständighet, att lagutskottet sagt, att det är uppenbart, att ett fastlåsande af hypoteksinteckningarne skulle vid en egendoms exekutiva försäljning verka nedsättande å köpeskillingen och dermed å värdet af alla senare inteckningar. Det kan ju vara ganska sannolikt, att så skulle ske, men jag fäster uppmärksamhet derå, att samma förhållande råder vid frivillig försäljning af en fastighet samt att i hvad fall som helst, enligt min åsigt, en innehafvare af senare inteckningar icke kan hafva något befogadt anspråk att ur intecknade fastigheten erhålla liqvid, förrän innehafvare af föregående inteckningar blifvit *till fullo* förnöjda.

Jag slutar med hvad jag till en början anfört, att nemligen, enligt mitt förmenande, lagstiftaren borde åt aftal om penningförsträckning lemna samma skydd, som han lemnar åt andra lofliga aftal, t. ex. åt leveransköp af varor.

Har någon, då varupriset var högt, köpt en vara, som skall framdeles levereras, blifver han, äfven om vid leveranstiden varupriset betydligt sjunkit, tvungen att betala det aftalade högre priset. Har någon, mot viss aftalad ränta, mottagit en penningförsträckning att i rator under viss öfverenskommen tid återbetalas, synes, äfven om räntefoten faller, försträckningstagaren icke medelst lagens tillhjelp böra sättas i stånd att genom förtidsbetalning bryta aftalet och dymedelst tillfoga försträckningsgifvaren skada.

Jag skulle alltså gerna instämma med motionären, men då, såsom erinradt är, hans yrkande afser endast hypoteksföreningarne, och då jag anser det icke vara skäl att lagstifta ensamt för dessa, anser jag mig icke böra framställa något yrkande.

Herr Anderson, Albert: Den ärade ordföranden i lagutskottet gjorde en jemförelse mellan en revers, som gifvits ut till en hypoteksförening, och en obligation. Den jemförelsen haltar, enligt mitt för-

Om betryggande af hypoteksförenings inteckningsrätt vid exekutiv försäljning af fastighet. (Forts.)

menande, icke så ringa. En obligation är ett löpande papper, som går ur hand och i hand, och dess värde vexlar efter förändringarne i räntesatserna inom affärslifvet. Sådant är deremot icke förhållandet med en revers, som utfärdats till en hypoteksförening och som under hela amorteringstiden kommer att ligga i hypoteksföreningens förvar. En sådan förbindelse har ingen kurs och upptages ej på några kurslistor. Att jemföra detta papper med en obligation och säga, att den omständigheten, att en till hypoteksförening utgifven revers icke kan uppsägas, betyder så pass mycket, att en sådan revers på 10,000 kronor skulle för en efterföljande inteckningshafvare anses hafva ett värde af 15,000 kronor, det är, enligt min tanke, alldeles origtigt, ty äfven om fordringsegaren skulle förbehålla sig, såsom den näst föregående talaren yttrade, ett skadestånd, för det fall att den intecknade reversen blefve i förtid återbetald, så kunde detta skadestånd aldrig fastställas af rätten till sådant belopp, som utskottets ordförande antagit. För hypoteksföreningarne är det af vigt, att de 5 procent lån, som de utlemnat, återbetalas efter reversernas lydelse. Betalas lånen in i förtid, så ådrages hypoteksföreningen en förlust, som drabbar dess delegare.

Den näst föregående talaren påpekade, att denna förlust utgör i medeltal omkring 6 procent. Låt oss här begagna ordförandens i utskottet exempel. För ett skuldebref på 10,000 kronor, som i förtid inlöses, utgör förlusten 600 kronor, då skuldebrefvet af efterföljande inteckningshafvare måste anses värdt 10,600 kronor. Är det fråga om att sälja egendomen, är skilnaden mellan 10,000 och 10,600 af liten betydelse. Det kan derför icke i någon afsevärd mån verka till minskning af säkerheten för efterföljande inteckningsinnehafvare, om den till säkerhet för hypoteksföreningens fordran lemnade inteckning får qvarstå orubbad.

Det har vidare anmärkts emot förslaget, att här afses endast förbindelser gent emot hypoteksföreningarne. Jag medgifver, att det ju kan vara någon ofullständighet derutinnan, att icke äfven andra penninginrättningar, som lemna lån, äro här inbegripna; men förslaget är äfven tillämpligt på hypoteksföreningar i städerna. Om Riksdagen skulle besluta en skrifvelse af det innehåll, motionären föreslagit, lärer det vara Kongl. Maj:t obetaget att, om Kongl. Maj:t finner så nödigt, afgifva ett förslag i det syfte, som motionen afser, omfattande derjemte äfven andra penninginrättningar än hypoteksföreningar.

Jag yrkar bifall till motionen.

Herr Ölander: Jag vill blott tillkännagifva, att jag, ehuru jag deltagit i ärendets behandling inom utskottet och icke reserverat mig emot dess utlåtande, dock icke bidragit dertill med min röst, utan jag har röstat för ett förslag, som visserligen icke är lika med det, som motionären afgifvit, men som dock skulle i någon mån kunna afhjelpa de angifna missförhållandena. Detta förslag var rigtadt allenast emot de missbruk, som för närvarande ega rum, men det vann icke tillslutning inom utskottet, och jag vill derför icke vidhålla detsamma, utan i stället yrka bifall till motionen.

Om betryggande af hypoteksförenings inteckningsrätt vid exekutiv försäljning af fastighet. (Forts.)

Den anmärkning, som utskottets ordförande gjorde emot motionen, kan jag icke finna vara berättigad. Han sade, att den skulle innefatta en rättskränkning, och det var egentligen derpå han grundade sina mot motionen framstälda anmärkningar. Denna rättskränkning skulle bestå deri, att, då man nu hade rätt att vid exekutiv auktion inbetala hela det intecknade beloppet på en gång, denna fördel genom bifall till motionen skulle upphöra, och att detta icke kunde ske utan skada för en efterföljande inteckningshafvare, i ty att fastighetens värde härigenom minskades. Men om dessa hypotekslån inbetalas på det vis, som redan här och der egt rum, eller genom exekutiva auktioner för diktade fordringar, och man genom dessa svikliga tillställningar kommer i mistning af en beräknad ränta, är det icke också en rättskränkning, blifva icke också många lidande deraf? Jag anser det dessutom icke vara någon rättskränkning att tvinga en person att fullgöra den skyldighet, han en gång åtagit sig.

Det är emellertid nödvändigt, att i denna fråga något göres. Har man en gång börjat se, huru lätt man kan inbetala dessa med hög ränta löpande förbindelser, skall snart den ena följa den andras exempel, och detta förfarande kommer då att allmänt användas.

Jag vill dessutom, i afseende å den rättskränkning, som utskottets ordförande ansåg ett bifall till motionen innebära, anmärka, att den, som erhållit inteckning efter hypoteksföreningarne, kan ju alltid genom gravationsbevis erhålla kännedom om hvilka skyldigheter fastighetsegaren till föregående inteckningshafvare iklädt sig. Man måste väl tänka sig, att dylika skyldigheter skola fullgöras, och man behöfver väl icke alltid taga för gifvet, att fastigheten skall försäljas på exekutiv auktion. Får jag antaga såsom regel, att dessa skyldigheter skola fullgöras, kan jag också beräkna fastighetens värde derefter.

Jag yrkar bifall till motionen.

Herr Hasselrot: Den näst siste ärade talaren anmärkte emot mig, att min jemförelse beträffande obligationer icke skulle vara rigtig, enär ett hypoteksskuldebref icke löpte på samma sätt som en obligation. Jag erkänner, att dessa båda handlingar icke i alla afseenden äro jemförliga, men just i nu ifrågavarande hänseende vågar jag påstå, att de äro detta. Han medgaf också, att bestämmelsen om, att ett hypotekslån får stå qvar under hela amorteringstiden, kunde i någon mån förminska efterkommande inteckningsegares rätt. Jag ber att få fästa uppmärksamheten på, att ett vanligt hypotekslån löper med 5 procent ränta, $^1/_4$ procent förvaltningsafgift och $^3/_4$ procent amortering, således 5 $^1/_4$ procent utom amorteringen, som skall betalas i 40 år. Om jag nu får betala in lånet kontant — jag tänker mig nu i köparens ställning — och vet, att jag kan få nya inteckningar för 3 $^1/_2$ à 4 procent, så förlorar jag ju minst 1 $^1/_4$ procent om året under 40 år. Det var ju sålunda icke så orimligt, då jag sade, att en inteckning på 10,000 kronor kan på det viset bringas upp till ett värde, som är betydligt högre, om icke till 15,000 kronor, så åtminstone till 12- à 13,000, siffran betyder ju ingenting. Jag vågar fortfarande påstå, att den omständighet, att jag icke får betala in köpeskillingen

Om betryggande af hypoteksförenings inteckningsrätt vid exekutiv försäljning af fastighet. (Forts.)

för ett hemman, kan inverka på köpeskillingens belopp till skada för en efterkommande inteckningsegare.

Det sades af talaren på göteborgsbänken, att samma förhållande, som jag klandrat, förekom vid frivillig försäljning. Man kan ju icke begära mera för en fastighet, än den är värd, då man tager befintliga inteckningar i betraktande. Detta är också alldeles rigtigt. Jag har icke det minsta undseende för egaren, ty han skall stå vid sina förbindelser; deremot har jag undseende med inteckningsegaren. Det är så, att han har vetat, att han kan icke förlora sina penningar annat än vid exekutiv auktion, han vet, att då denna olyckliga tillfällighet förekommer, får köparen betala kontant hela köpeskillingen, och då vet han, att hemmanet är värdt 15,000 kronor, och då får han igen sina penningar. Det är denna säkerhet, jag vill bibehålla åt inteckningsegaren.

Jag har ingenting emot en sådan bestämmelse, som herr Leman ifrågasatt, under vilkor, att den gäller för framtiden och icke inkräktar på hittills bestående rättsförhållanden och tager ifrån den ena och lägger till den andra.

Herr af Burén: Jag kan icke inse, att ett bifall till herr Tamms motion skulle innebära någon fördel för de skuldsatta jordbrukarne. De äro vanligen skuldsatta icke allenast för hypotekslån, utan äfven med andra och tredje inteckningarne *efter* hypotekslånet, och ett bifall till herr Tamms motion skulle naturligtvis förorsaka det, att dessa andra och tredje inteckningar genast uppsades. Under sådana förhållanden kan jag, för min del, icke finna annat, än att utskottets förslag är rigtigt, och anhåller jag att få yrka bifall dertill.

Herr Dahlberg: Jag skall endast be att få lemna en upplysning. Utskottet har här om den af motionären framhållna faran sagt: »om riksgäldskontoret skulle öfvertaga hypoteksbankens alla skulder och funktioner». Utskottet hade uttryckt sig rigtigare, om det sagt: att det är de *äldsta* hypotekslånen, som kunde medföra denna fara; i detta hänseende kan jag anföra en ganska betecknande händelse.

Vid köp af en jordbruksfastighet i Norrland måste statsverket betala ersättning för förvaltningskostnader under den återstående lånetiden. Om jag icke misstager mig, uppgick den ersättning, som staten måste till hypoteksföreningen erlägga, till omkring 20,000 kronor, hvilket belopp således ökade köpeskillingen.

Herr Tamm, Hugo: Af den diskussion, som här blifvit förd, har framgått, att derför att man icke kan få en förbättring i alltsammans, skall man icke söka göra någonting för att hindra ett förhållande, hvaraf alldeles värnlösa personer blifva lidande och som i bankinspektörens berättelse betecknas såsom en sak, som ännu åtminstone af det allmänna rättsmedvetandet stämplas som svek. Låter man det gå det ena året efter det andra, kan det lätt hända, att det allmänna rättsmedvetandet tager sådan skada, att det inom några år icke betraktar detta svek som sådant, utan som en — »affärsklokhet».

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i afseende på förevarande utlåtande yrkats, dels att hvad utskottet hemstält skulle bifallas, dels ock, af herr *Tamm, Hugo*, att kammaren skulle afslå utskottets hemställan och bifalla den i ämnet väckta motionen.

Härefter gjorde herr talmannen propositioner i enlighet med dessa yrkanden och förklarade sig finna propositionen på godkännande af herr Tamms förslag vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad lagutskottet hemstält i sitt utlåtande n:o 77, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslår kammaren utskottets hemställan och bifaller den i ämnet väckta motionen.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—56;
Nej—54.

Vid förnyad föredragning af lagutskottets den 6 och 7 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 78, i anledning af väckt motion angående ändrad lydelse af §§ 9, 11 och 14 i förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm den 23 maj 1862, biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemstält.

Ifrågasatt revision af allmänna hypoteksbanken m. m.

Föredrogs å nyo sammansatta stats- och bankoutskottets den 5 och 6 innevarande månad bordlagda utlåtande n:o 11, i anledning af väckta motioner om revision af allmänna hypoteksbanken m. m.

Herr af Burén: Det lär väl knappast vara mer än en mening derom, att vår jordbrukskredit behöfver genomgå en fullständig omgestaltning, derest den icke skall blifva, hvad den nu är, ett plågoris och en tung börda för det svenska jordbruket, utan blifva till en lättnad för dem, som behöfva anlita denna kredit. Det kanske kan

Ifrågasatt revision af allmänna hypoteksbanken m. m. (Forts.)

komma att dröja ännu något år, men jag tror, att vi inom kort måste söka få bugt på denna vår hypoteksbank. I oktober 1894 väckte jag inom Östgöta hushållningssällskap motion om aflåtande af en petition till regeringen om nedsättning i hypoteksräntan. Som herrarne kanske minnas, var detta som att tända eld på en krutfjerding, ty i hela landet började inom de olika orterna att väckas den ena motionen efter den andra uti enahanda syfte, eller att regeringen måtte framkomma med ett förslag på hvad sätt hypoteksräntan skulle kunna sänkas. Detta kunde icke undgå regeringens uppmärksamhet, utan regeringen lät genom bankinspektören verkställa en granskning af hypoteksbankens förvaltning och räkenskaper, som utmynnade uti bankinspektörens berättelse till hans excellens herr statsministern och chefen för kongl. finansdepartementet den 31 december 1894. Med anledning af denna berättelse har jag ej blott i år, utan äfven förlidet år framkommit med motion i ämnet till Riksdagen. Sammansatta stats- och bankoutskottet har då liksom nu hemstält, att alla de i dessa ämnen väckta motioner ej måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda. Det är ju ett mycket beqvämt sätt att komma ifrån en sådan besvärlig fråga. Ja, besvärlig måste den i sanning hafva varit, då utskottet behöft mer än tre månader för att komma fram med ett par sidors motivering för hemställan om afslag på dessa motioner. Det enda skäl för afslag, som återfinnes i detta betänkande, är det, som står att läsa på sid. 12 och lyder så, »att till bankens delegare framstälts förslag att, i likhet med hvad som förut skett i vigtiga fall, tillsätta en komité med uppdrag att, i samråd med styrelsen, åstadkomma en grundlig utredning i ämnet och afgifva de förslag, hvartill samma utredning kan gifva anledning».

Det torde nu vara klart för en hvar, att enda sättet att kunna få någon sänkning i hypoteksräntan är, att kapitalrabattsskulden betalas icke af staten, utan af delegarne sjelfva. Men för att kunna betala denna skuld, måste man veta, huru stor den är. Men nu säger bankinspektören i sin berättelse, att denna debetpost, som är upptagen i revisionen af hypoteksbankens räkenskaper och som, enligt hypoteksbankens förmenande, utgör kapitalrabattsskulden, betecknar hvarken de effektiva kapitalrabatterna eller kapitalvärdet af ränteskilnaden, utan något som ligger emellan dessa båda värden och som synes utfördt till ett temligen godtyckligt belopp. Detta upprepar bankinspektören, sedan han uträknat kapitalrabatten å 1886 och 1889 års 3 $^1/_2$ procent lån, och säger: »Här föreligger således det förut antydda fallet, då kapitalrabatten hvarken bokförts till sitt effektiva belopp eller till det beräknade kapitalvärdet af ränteskilnaden. Det vill ock synas häraf, att denna kapitalrabatt är temligen godtyckligt funnen.» Huru kan då sägas, att hypoteksbanken skall kunna revidera sig sjelf, när den icke sjelf kan räkna ut, huru stor den effektiva kapitalrabattskulden är.

Vidare säger bankinspektören i sin berättelse med afseende på den stora omsättningen från 5 procent till 4 $^3/_4$ procent, och som nu ökats till öfver 50 millioner kronor, på sid. 26 (sammansatta stats- och bankoutskottets utlåtande n:o 3 vid 1895 års riksdag) följande: »Denna omsättning från 5 procent till 4 $^3/_4$ procent förlänger tiden

för kapitalrabattens afskrifning, och hvarje åtgärd, som medför en förlängning i tiden för kapitalrabattens utjemnande, är i strid mot förordningen». Dessa omsättningar, förklarar vidare bankinspektören, strida icke blott mot författningens anda, utan äfven mot dess bokstaf. Slutligen säger bankinspektören, att det äfven med afseende å nya 4 procent lån kan ifrågasättas, huru vida de äro förenliga med författningens föreskrifter.

Ifrågasatt revision af allmänna hypoteksbanken m. m. (Forts.)

En förenklad och mera tillförlitlig bokföring och revisionsberättelse torde också sannerligen vara af behofvet påkallad. Nu veta vi alla, hvilka hypoteksbankens ordinarie inkomster och utgifter äro. Inkomsterna äro de ordinarie räntorna af delegarne, delegarnes kontanta amorteringar och diverse räntor. Utgifterna äro räntor å utelöpande obligationer, ordinarie utlottningen af obligationerna och diverse räntor. När man nu drager dessa utgifter från inkomsterna, uppstår ett betydligt saldo, uppgående till flera millioner kronor, hvilket jag icke kan återfinna i hypoteksbankens revisionsberättelse, och det vore väl icke för mycket, om delegarne finge veta på hvad sätt deras kontant inbetalda amorteringar blifva använda.

Angående den senast skedda konverteringen säger utskottet härom på sid. 7: »Nekas kan nemligen ej, att bankens åtgärder under tidigare perioder icke alltid varit de lyckligaste, liksom det äfven, hvad den senare tiden angår, synes kunna med skäl ifrågasättas, huru vida vid den redan år 1884 genom afstämpling företagna konverteringen af först år 1897 uppsägbara obligationer det varit nödvändigt att binda banken vid den ränta, till hvilken de konverterade obligationerna afstämplades, eller 4 procent, ända till år 1907, således längre än under de af hypoteksbanksförordningen medgifna 10 åren». Således äfven här en finansiel åtgärd, som står i strid mot det af Riksdagen och regeringen utfärdade reglementet. I sammanhang härmed torde jag få spörja, hvarför icke 1879 års 4 $^1/_2$ procent lån uppsades år 1895, likasom huru vida 1883 års 4 $^1/_2$ procent lån kommer att uppsägas 1897. Jag vet visserligen, att många af dessa obligationer äro konverterade till 4 och 3 $^3/_4$ procent, men åtskilliga återstå, hvilka icke äro konverterade och som man icke uppsagt till betalning, och huru tänker man gå till väga med dem?

Det vigtigaste är dock att få kännedom om huru det varit möjligt äfven med de stora förluster, som drabbat delegarne genom hypoteksbankens olyckliga lånetransaktioner, att banken med sin enastående soliditet af förstklassiga inteckningar och en grundfond af 30 millioner kronor, som staten lemnat hypoteksbanken, kunnat blifva, hvad den nu i sjelfva verket är, en outhärdlig börda för det svenska jordbruket. Tvifvelaktigt är, om hypoteksbanken sjelf skulle kunna reda ut detta, och synes det mig ligga i sjelfva sakens natur, att af banken sjelf icke kan förväntas en fullt sakrik, opartisk och grundlig utredning af alla dessa spörsmål.

Jag skall sluta med en anhållan att få framställa följande yrkande: att Riksdagen måtte besluta att med anledning af de utaf mig, herrar A. Ericson, H. Andersson och M. Dahn väckta motioner i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t ville tillsätta en komité för att utreda hypoteksfrågan i hela dess omfattning samt

Ifrågasatt revision af allmänna hypoteksbanken m. m. (Forts.)

derefter för Riksdagen framlägga det förslag, hvartill denna utredning gifver anledning.

Det kan vara mig likgiltigt, om kammaren antager detta förslag eller icke, men jag tror, att det skulle vara klokt äfven af hypoteksbankens försvarare att acceptera detsamma för att dymedelst mota den opinionsstorm, som nu håller på att uppväxa emot hypoteksbanken öfver allt i vårt land.

Herr Wester: Då jag nu går att yttra mig i denna fråga, vill jag söka göra det på ett något mera grannlaga sätt än den föregående talaren.

Det har i denna fråga ofta blifvit framhållet och upprepadt, att låntagarne frivilligt och med full vetskap om hvad de innebure åtagit sig dessa förbindelser. Detsamma har jemväl hypoteksbankens ärade direktion åberopat i sin skrifvelse till Kongl. Maj:t. Man borde således vid detta kunna sätta punkt. Men det är nog så, att, om man ofta och allt för mycket pekar på skyldigheterna, man lätt glömmer de rättigheter, hvilka dermed äro förenade, och detta är hvarken klokt eller rätt. Det finnes nemligen ett vilkor och en förutsättning vid dessa lån, som jag ber att här få påpeka. Detta vilkor lyder så, att hvarje fördel, som hypoteksbanken kan bereda sig genom billigare räntor, skall komma delegarne till godo. Nu erkänner jag villigt, att hypoteksbanken för närvarande icke kunnat tillgodose delegarne genom direkt räntenedsättning. Hypoteksbanken har hos Kongl. Maj:t vid två tillfällen måst begära att få öka reservfonden, första gången från då fastställda $^1/_2$ million kronor till 1 $^1/_2$ million. När reservfonden sålunda uppgick till 1 $^1/_2$ million kronor, begärdes att ytterligare få öka densamma, och i denna stund uppgår den till 3,200,000 kronor. Det låter sig lätt tänkas, att låntagarne, då dessa lån upptogos, redan då insågo, att de lättade kommunikationerna, som satte vårt land i förbindelse med jordens bördigaste länder, snart skulle sänka priset på lifsförnödenheterna och dermed för de låntagande jordbrukarne försvåra utsigterna att kunna fullgöra de förbindelser, som de till hypoteksföreningarne hade iklädt sig. Men de resonerade så, att om prisen falla på lifsförnödenheter, måste äfven penningvärdet falla och dermed räntan, och om räntan faller, så bör ju detta komma låntagarne till godo. Dessutom måste man ju alltid antaga, att om räntan skall falla någonstädes, måste den framför allt falla i hypoteksbanken, hvilken innehar de bästa säkerheter, vårt land kan prestera. Den eger en betydande garanti af staten och det storartade monopolet att ensam få utfärda obligationslån på den svenska jorden. Så resonerade man, och hvad man förutsåg har också mycket rigtigt inträffat: jordbruksprodukterna hafva högst väsentligt fallit i värde, kapitalvärdet och räntan hafva fallit, räntan har fallit i alla land och i alla banker — utom i allmänna hypoteksbanken, der den för närvarande är precis densamma som den var vid bankens stiftande. Den är 1 $^1/_2$ procent högre än jordbrukskrediten i Tyskland, $^3/_4$ procent högre än i Norge och $^1/_2$ procent högre än på de vid samma tid tagna fastighetslånen i Stockholm.

Ifrågasatt revision af allmänna hypoteksbanken m. m. (Forts.)

Man må då icke förundra sig öfver att jordbrukarne, hvilka tid efter annan se, att hypoteksbanken konverterar sina lån från 4 $^1/_2$ procent till 4 procent och från 4 procent till 3 $^1/_2$ procent, med oro och bekymmer finna, att ingen räntenedsättning kan dem beredas för deras hypotekslån, och detta är skälet, hvarför det allt kraftigare påyrkas, att en utredning här måtte komma till stånd, icke en revision, utan en utredning. Man kan med fog framställa den frågan: hvad är orsaken till att hypoteksbanken icke kan medgifva en dylik räntelindring? Jag skall icke beröra orsakerna härtill, men då jag anser, att den förnämsta af dem icke är beroende på hypoteksbanken och dess direktion, utan på ett fel i reglementet från början, har jag icke velat helt och hållet förbigå detta. Felet ligger nemligen deruti, att hypoteksbankens direktion städse varit hindrad att af låntagarne återtaga den kapitalrabatt, hvilken de sjelfva måst betala. Detta är en af de väsentligaste orsakerna och den orsaken måste tillskrifvas ett fel i reglementet. Om denna föreskrift icke funnits, hade helt visst många af de dyraste lånen aldrig blifvit upptagna, ty hade man sagt låntagaren, att han kunnat få penningar, men att det kostade 20 procent kapitalrabatt, då hade han säkerligen väntat till lägligare tillfälle.

Det har äfven rådt en genomgående otur vid låneoperationerna, som icke heller kan förnekas. 1862 års tyska lån och 1879 års franska lån bära derom tydligt vittne. Vid det förra tillfället var direktionen erbjuden att mottaga penningar, men den tog dem icke då, indrog endast 6 millioner, och sedan, när den behöfde penningar, hade penningkrisen uppstått och den fick betala allt högre och högre kapitalrabatt. Kom så det franska lånet 1879. Då blef direktionen erbjuden att genast få penningar och tänkte helt visst att icke begå samma missgrepp som 1862, utan tog penningar, men då behöfde föreningarne inga penningar. Direktionen hade mycket svårt att placera dem, och nu uppstod det förhållandet, att direktionen fick en kassabehållning på öfver 22 millioner, hvilka nu måste placeras på giroräkning till 2 procent, under det man sjelf fick betala 4 procent. Det är gifvet, att dessa förhållanden måste tynga på hypoteksbankens verksamhet under en längre framtid, ty det går icke hastigt att afhjelpa sådana svårigheter, helst som hypoteksbanken i midten på 1880-talet hade en kapitalrabattsskuld på öfver 27 millioner. Denna skuld har sedan dess år för år minskats och ställningen har för hvarje år förbättrats, så att denna skuld nu utgör omkring 18 $^1/_2$ millioner, under det att reservfonden och garantifonden under tiden ökats till omkring 6 millioner. Således kan man säga, att bankens ställning under dessa år förbättrats med åtminstone 12 millioner.

Nu framställer sig den frågan: är det möjligt för banken att nedsätta räntan? Jag vill då begagna mig af ett uttalande, som bankens egen direktion hade till den ekonomiska komité, som blef af Kongl. Maj:t tillsatt i midten af 1880-talet. Bankdirektionen yttrade då, att om penningkonjunkturerna blefve lika gynsamma för de större konverteringarne under 1890-talet, borde räntan kunna nedsättas till 4 $^1/_2$ eller åtminstone till 4 $^6/_{10}$ procent. Detta var då bankdirektionens egna ord. Nu kan man ju ifrågasätta, såsom utskottet

Ifrågasatt revision af allmänna hypoteksbanken m. m. (Forts.)

här gör, huru vida icke bankens direktion och dess delegare sjelfva böra taga denna fråga om hand i stället för att låta den öfverlemnas till Kongl. Maj:t. Jag hyser den största aktning och det största förtroende för hypoteksbankens nuvarande styrelse, men jag kan dock ej underlåta att framhålla, att denna styrelse måhända ser litet för mycket på bankens stärkande samt på ökandet af dess fonder, och att den dervid glömmer bort dem, som bära dagens tunga. Jag vill i detta afseende andraga ett exempel från 1886 års ekonomiska komité. Den sökte att samverka med bankstyrelsen för genomförande af nyttiga och behöfliga reformer inom hypoteksbanken, men hvarje förslag från komiténs sida tillbakavisades af direktionen, och komitén fick ensam uppgöra förslag, hvilka äfven antogos af Riksdagen och hvilka otvifvelaktigt varit till nytta för delegarne utan att i någon mån skada banken. Klart är, att de lån, hvilka i form af hypoteksslån hvila på jordbruket, komma att tynga detsamma under all framtid, amorteringen må blifva 2 procent, $^3/_4$ procent eller $^1/_4$ procent, derför att de kapitalister, hvilka köpa egendomarne, vilja tillförsäkra sig jordens afkastning, men icke dess bekymmer; derför har jag för min del funnit det vara en, snart sagdt, riksvigtig fråga att söka på något vis lätta jordbrukarnes bördor genom att få dessa lån så ordnade, att de måtte komma att kännas så litet tryckande som möjligt. Det rör sig här om mycket stora intressen, ty tusentals landtmäns framtid är beroende på huru jordbrukskrediten i vårt land kan ordnas. Hypoteksbanken stiftades på sin tid för att komma jordbruket till hjelp samt för att söka ordna dess kredit på ett billigt, godt och på samma gång betryggande sätt. Omständigheternas magt hafva nu drifvit det derhän, att hypoteksbanken ej lyckats fylla sitt ändamål. Denna, jag vågar säga det, nordens största kreditanstalt går i stället med hela sin verksamhet utom vårt land, omintetgörande landtmannens med svett och möda byggda förhoppningar och låtande det trägna arbetets frukter försvinna under tröttnande händer.

Derför har jag för min del ansett det vara alldeles nödvändigt, att någonting göres för att lätta jordbrukskrediten i vårt land, derför har jag också vågat föra landtmännens talan inom denna kammare och derför, herr grefve och talman, anhåller jag slutligen att få yrka bifall till det af herr af Burén nyss framstälda förslag.

Friherre Åkerhielm, Gustaf: Jag ber att få börja med en af utskottet framförd erinran derom, att den s. k. allmänna hypoteksbankens styrelses och förvaltnings åtgärder bedömas af den allmänna hypoteksbankens revisorer och af hypoteksföreningarnes vid allmän sammankomst sammanträdande ombud. Största delen af de frågor, som här i dag berörts likasom allra största delen af de frågor, hvilka på senare tider allt mera förekommit i pressen, tillhöra delegarnes, lika med låntagarnes — ty delegarne äro låntagare och tvärt om — ompröfning. Jag kan emellertid för min del icke hafva något emot att sådana frågor som dessa komma fram under riksdagen till Riksdagens öfverläggning, äfven om jag icke kan finna det vara bevisadt, att denna Riksdagens öfverläggning kan och bör sluta med något hänvändande till Kongl. Maj:t, då det gäller en institution, för hvilken

Ifrågasatt revision af allmänna hypoteksbanken m. m. (Forts.)

oktroj är gifven och reglemente utfärdadt samt hvilken hittills skött sig opåtaldt. Jag kan så mycket mindre beklaga, att frågan här framstälts, och derigenom tillfälle gifvits att i saken yttra sig, som jag är fullständigt öfvertygad om att ingen af den allmänna hypoteksbankens direktion och förstärkta styrelse eller beslutande delegare frukta offentligheten. Hypoteksbankens ställning är ej sådan, som den förste talaren behagat måla den; den tål fullkomligt väl vid granskning, dock under två förbehåll: denna granskning skall vara grundad på sakkunskap och den skall ske utan förutfattad mening.

Hvad beträffar det begagnade uttrycket *hypoteksbank,* denna uti oktrojen likasom i det allmänna lifvet använda benämning på denna institution, ber jag att ett ögonblick få uppehålla mig dervid. Ju flera frågor, som behandlas, och ju mera man byter tankar derom, desto mera är det af vigt, att ej från första början *benämningen* får förvilla omdömet. Den s. k. allmänna hypoteksbanken är icke någon bank, har aldrig varit det och är aldrig ämnad att blifva det, fast hellre en riksgäldskontoret liknande institution, der hypoteksföreningarnes intressen samlas. Hypoteksbanken är en förmedlande kreditanstalt för hypoteksföreningarna, men icke någon bankinrättning med bankrörelse.

En sådan kreditanstalt är i många hänseenden inskränkt med afseende på de förhållanden, den har att sköta. Dess uppkomst var på sin tid en synnerligen stor lycka; ty hypoteksföreningarna, som sökte den svenska och den utländska, med ett ord den allmänna marknaden, konkurrerade med hvarandra. Den man, som insåg detta, är nu borta; det var Vilhelm Fredrik Tersmeden. Han förde ihop dessa intressen till ett och kallade det den allmänna hypoteksbanken, eller det förmedlande kreditinstitutet för den svenska jordens i hypoteksföreningarna belånade säkerheter. Ett sådant institut var på sin tid till synnerligen stor lycka och är ännu alldeles behöfligt. Jag kan då för min del ej förstå, huru den, som i vackra ordalag talar om landtbrukets intressen och om landtbrukarens nöd, hans svett och hans behof af hjelp och stöd, kan så se förbi förhållandena, att han ej inser, att hvarje skada, som han tillfogar den allmänna hypoteksbankens kredit, återfaller på den svettige mannen vid plogen. Nej, ett sådant institut bör just vårdas, och andra folk hafva äfven förstått att vårda och sköta om dylika med varsamma händer. Möjligt är, att fel kunna begås — alla kunna begå fel — men att något bristande intresse för den svenske jordbrukaren någonsin gjort sig gällande, vare sig under den tid, jag tillhört dess styrelse, eller dessförinnan, det tillbakavisar jag bestämdt till den, som sagt så, ty det är fullkomligt origtigt.

En sak kan man anmärka, och det har till och med blifvit vidrördt i utskottet. Man kan säga, att styrelsen ej alltid med lycklig blick väljer tidpunkten för ett låns upptagande eller — för att taga ett färskt exempel — för en konvertering. Det är rigtigt. Man kan nemligen säga, att den konvertering, som styrelsen år 1894 gick in på — icke blott styrelsen, utan den förstärkta styrelsen och delegarne vid allmän sammankomst — egentligen bort ske år 1897. Man fick, säger man, vid konverteringen sämre och lägre vilkor, än

Ifrågasatt revision af allmänna hypoteksbanken m. m. (Forts.)

man eljest skulle kunnat uppnå. Ja, det beror på. I detta ögonblick är räntefoten låg, men hvem säger, hurudan den är vid den tidpunkt, år 1897, då konverteringen kunnat ega rum. Jag frånsäger mig för för min del en sådan siareblick, och jag tror, att hvad som nu anmärkts och klandrats just varit det försigtigaste att göra. Man bör allt afvakta sagda tidpunkt, innan man dömer, och se, huru penningförhållandena då utveckla sig. Första Kammarens ledamöter följa nog tillräckligt med verldshändelserna för att veta, huru farligt det mer än en gång varit för sådana rubbningar, att räntefoten, som är ömtålig, helt hastigt springer upp. I sådant fall skulle man kunnat finna skäl att rigta ett klander mot styrelsen, som icke tagit den valuta, den kunnat få, utan dröjt till en tid, då räntan sprungit upp. För min del tvekar jag ej att förklara, det ansvaret för att afslå det gjorda anbudet kunnat vara farligare och rent af kunnat medföra vådor i högre grad än ett antagande deraf, äfven om man derigenom ej kan förtjena det allra mesta. Det fins intet, som är så stor fiende till det goda som det allra bästa; det böra vi komma i håg. Och när det gäller att sköta sådana affärer som dessa, är det af vigt att passa på tidpunkten och taga hvad man kan få samt tacka Gud för att man ej behöfver möta morgondagens sorger.

Men sedan jag nu kanske tillräckligt länge uppehållit mig vid detta, ber jag att endast med afseende på de sifferförhållanden, som vidrörts af den förste talaren — för den händelse det ens behöfs inför denna kammare — få säga, att jag ej kunnat så i detalj följa dem, att jag kan i detalj bemöta dem. Jag tror emellertid mig kunna våga säga, att påståendet om de s. k. obefintliga millionerna är svårt att bevisa, och jag hoppas, att Östgöta hypoteksförening nästa gång som sitt ombud skickar upp den talaren för att han med sin skarpsinnighet och sitt klara hufvud må blifva i tillfälle att reda ut den anklagelse, han här kastat fram till Riksdagens protokoll. Skulle emellertid förhållandet blifva sådant, att man ansåg, att hypoteksbankens egna delegare ej kunde sköta sina egna affärer, utan det blefve nödvändigt, att Riksdagen vände sig till Kongl. Maj:t med begäran om utredning, har jag intet deremot. Jag skall, om jag har Konungens nådiga förtroende att vara qvar, med största nöje möta de män, som Konungen tillsätter; ty jag är säker på, att jag *då* finner sakkunskap och oveld vid granskningen.

Men hvad är det som ligger innerst i denna upprörda stämning, hvad är det som ligger till grund för ej blott den fråga, vi hört i dag, eller rättare de frågor — ty de båda talarne skilde sig — utan alla de frågor, som mer eller mindre förklädda komma fram i tidningsartiklar och under samtal om hypoteksbanksfrågan i Sverige? Jo, under dem alla ligger ytterst en begäran, en önskan att få bort de kapitalrabatter, som tynga — ty det göra de! — på hypoteksbankens rörelse. Ja, det vore för innerligt väl, om de kunde komma bort. Vill man vänta på konverteringens frukter, komma de nog bort i sinom tid. Är man för otålig att vänta derpå och vill man hafva dem tidigare afhulpna, finnes ingen annan hjelp än den, som förstucken eller förklädd lyser fram i alla motioner, eller *statens mellankomst*. Hvad vill detta säga? Jo, man vill, att det skattdragande

Ifrågasatt revision af allmänna hypoteksbanken m. m. (Forts.)

svenska folket, icke blott jordegarne med hypotekslån, utan äfven jordegarne utan hypotekslån, icke blott dessa, utan husegarne, icke blott dessa, utan embetsmännen, kapitalisterne, industriidkarne, arbetarne — alla, som bidraga till det svenska samhället, skola komma till hjelp för att få bort en tyngd — ty en tyngd är det — som trycker på en del af det svenska jordbruket. Det vore en uppenbar orättvisa. Och icke nog med det, utan man måste äfven komma i håg, att i hypoteksföreningarne den ene delegaren har ett mycket mer graverande lån än den andre; och skulle vi då med skattemedel alla bidraga, då går saken sannerligen för långt. Jag säger icke, att något yrkande derom framkommit, och jag undrar, om det ens skall framkomma ännu, men om man ej passar på frågan och uppmärksammar den i tid, så kommer den, och om den kommer och när den kommer fram, då är det skäl, att alla, som sett närmare på saken, göra *front* mot den i tid. Det är derför jag redan nu i dag till den kraft och verkan det hafva kan motsatt mig hvad som mer eller mindre onödigtvis strängt från den ena sidan och mer eller mindre vänligt från den andra blifvit här yttradt. Jag tror, att man kanske borde afvakta hvad hypoteksföreningarnas ombud komma att besluta angående det förslag, som, efter hvad jag sett uppgifvas, icke blott nyligen framlagts inom hypoteksföreningarne, utan hvad mera är för ganska lång tid tillbaka, i den mån konverteringarna skedde, väckts inom hypoteksbankens styrelse — ty derifrån kom initiativet — förr än man ovilligt bryter stafven öfver hypoteksbanken eller anser sig icke kunna i lugn och ordning »få bugt» — såsom herr af Burén kallade det — på hypoteksbanken.

För min del tror jag, att kammaren helt lugnt kan stanna vid att bifalla utskottets förslag.

Herr Dahlberg: Blott ett ord med anledning af ett yttrande utaf herr af Burén, att förvaltningskostnaderna spelade en högst betydlig rol för de lån, som erhållas genom hypoteksföreningarnes bemedling, och hvilket han ville bevisa dermed, att en del penninganstalter i Stockholm lemnade vida billigare lån. Jag behöfver icke påpeka haltlösheten af detta argument, och jag tror icke heller, att flertalet af herrarne behöfva erinras om den omsorgsfulla, minutiösa och grundliga pröfning, som, enligt reglementet, hypoteksföreningarnes styrelser äro skyldiga att underkasta hvarje enstaka lånehandling. Jag skulle vilja se min ärade vän sitta i Stockholm och sjelf bedöma lånehandlingar rörande hemman, belägna t. ex. intill finska gränsen.

För den händelse den ärade motionären återkommer med sin i flera hänseenden tänkvärda motion, har jag velat antyda detta, för att om möjligt en tanke på något sådant icke måtte i en ny sådan motion förekomma, ty den är enligt min åsigt helt enkelt praktiskt omöjlig i vårt vidsträckta land. Jag gör icke något yrkande.

Grefve Hamilton: Man kan lätt fatta den misstämning, som gör sig gällande hos den jordbrukande befolkningen, som är delegare i hypoteksföreningarne, derför att den icke kan komma i åtnjutande af den räntenedsättning, hvilken inträdt på den allmänna penningmarknaden; och jag skulle vilja vara den förste att understödja dem,

Ifrågasatt revision af allmänna hypoteksbanken m. m. (Forts.)

som söka bereda dessa delegare lättnad i deras annuiteter och vilkor för öfrigt, men likväl blott med det förbehåll, att detta kan ske utan statens mellankomst, d. v. s. utan att alla skattdragande skola vara behjelpliga att betala hypoteksbankens delegares skulder. Enär denna åsigt äfven gjort sig gällande inom utskottet, har det för utskottet varit lätt att på ett beqvämt sätt komma ifrån en längre motivering. Vi hafva nyss hört, att den aktade motionären önskar tillsättande af en komité. I motionen ville han först, att Kongl. Maj:t skulle företaga en revision af hypoteksbanken och en utredning angående vår jordbrukskredit samt derefter framlägga förslag med anledning af denna utredning.

Nu har han, som sagdt, ansett, att en komité borde tillsättas för för att få en utredning af hypoteksbanken i sin helhet. Men hvart vill han komma? En revision har ju redan egt rum, verkställd af bankinspektören, och denne är väl dertill mest kompetent. Och inom hypoteksbanken har väckts förslag, att en komité skulle tillsättas, för att få utrönt, hvilka lättnader kunna beredas delegarne. Är det icke vida bättre, att delegarne sjelfva taga saken om hand, och har ens Riksdagen rätt att ingripa i en enskild förenings angelägenheter, då det icke är af behofvet påkalladt? Jag behöfver här icke bemöta det klander, som rigtats mot hypoteksbanken, ty dess styrelses aktade ordförande har gjort det på ett så utmärkt sätt. Jag vill blott fästa motionärens uppmärksamhet på en sak. Man framhåller så ofta, att staten skulle bättre kunna förvalta hypoteksbankens angelägenheter än banken sjelf. Om staten upplånat hypoteksbankens lånemedel för bankens räkning, utan att staten derigenom gjort någon förlust, tror den aktade motionären, att icke för dessa medel några kapitalrabatter då behöft erläggas? För statens egna lån, som vi ju veta uppgå till nära 300 millioner, har staten betalt 37 millioner i kapitalrabatt, hvaremot hypoteksbanken för sina med visserligen något högre ränta löpande 333 millioner betalt 33 millioner i kapitalrabatt. Vidare har motionären i sin motion antydt, att staten skulle kunna administrera hypoteksbanken billigare, än som nu sker. Men hypoteksbankens och föreningarnes förvaltningskostnader uppgå blott till cirka 460,000 kronor, hvaremot riksbankens gå till öfver en million och en enskild banks i Skåne belöpa sig till öfver 500,000 kronor. När man då betänker, att man måste för skötandet af hypoteksbankens och hypoteksföreningarnes angelägenheter anlita personer, som ega lokalkännedom och kännedom om jordens beskaffenhet m. m. på de olika orterna, samt att 70—100,000 inteckningar skola förnyas och bevakas vid exekutiva auktioner m. m., är det icke tänkbart, att staten skulle kunna förvalta hypoteksbanken med lägre förvaltningskostnader.

Jag har icke annat yrkande att göra än bifall till utskottets förslag.

Herr Wester: Jag hade icke tänkt yttra mig mera i denna fråga, men hypoteksbankens högst aktade ordförande framstälde nyss ett antagande här i kammaren, som jag icke anser böra blifva obemött. Han sade nemligen, att yttersta målet vore nog detta: att låta statsverket betala hypoteksbankens kapitalrabatter. Detta anser jag

Ifrågasatt revision af allmänna hypoteksbanken m. m. (Forts.)

vara en beskyllning, som icke bör ovederlagd förbigås här i kammaren. Jag tror nemligen, att den svenske landtmannen är så ärlig, att han vill sjelf betala sina skulder och icke öfverflytta dem på statsverket. Men hvarför man kommit med denna fråga till Riksdagen, det är icke derför, att staten skall betala någon del af skulderna, större eller mindre, utan helt enkelt derför, att staten har fastställt hypoteksbankens reglemente, och om den begärda utredningen möjligen kommer att föranleda någon förändring deri, kan detta icke ske utan Riksdagens medverkan.

Herr Anderson, Albert: Af herr af Buréns motion, hvilken hufvudsakligen finnes intagen i det sammansatta utskottets utlåtande, finner man, bland annat, att motionären gjort det uttalandet, att »de stora kostnader, som hypoteksbanken fått vidkännas vid låneoperationer, konverteringar och till mellanhänder, helt säkert blefve genom statens mellankomst ofantligt mycket billigare». Och han tillägger: »Jag tror icke, att staten för afstämpling till 4 procent af 50,594,000 kronor 4 $^1/_2$ procent-obligationer hade behöft betala 632,425 kronor, ej heller 1 krona 42 öre pr 100 för senaste afstämplingen till 3 $^3/_4$ procent». Då detta uttalande grundar sig på ett missförstånd och för den med förhållandena mera främmande, som läser det, kan leda till den felaktiga uppfattningen, att banken vid här omnämnda afstämpling slösat bort i ena fallet 632,425 kronor och i det andra 1,42 procent, ber jag att få i största korthet redogöra för förhållandet. I början af år 1894 framstälde ett bankinstitut härstädes ett anbud till hypoteksbanken om afstämpling af dess 4 $^1/_2$ procent obligationer af 1880 och 1883. Dessa obligationer kunde icke uppsägas till återbetalning förr än år 1897. Afstämplingen verkstäldes på det sätt, att obligationsinnehafvarne förbundo sig att genast från afstämplingsdagen åtnöja sig med 4 procent ränta, men obligationsinnehafvarne skulle naturligtvis hafva ersättning för att de före förfallodagen afstodo från 4 $^1/_2$ procent ränta. Det är denna ränteskilnad, som den summan, 632,425 kronor, afser. För öfrigt var det ingen utgift förenad med lånet, utan räntan betalades i förskott, men derför att räntan betalades i förskott, beräknade man också hypoteksbanken till godo rabatt å densamma. Så gick det också till vid den senaste låneoperationen.

Jag vill icke uppehålla kammaren längre, men kan dock icke underlåta att fästa uppmärksamheten vid det af herr af Burén fälda yttrandet, att flere millioner skulle saknas i hypoteksbankens räkenskaper. Jag förmodar, att, då herr af Burén framstält en så svår beskyllning mot hypoteksbankens styrelse, han också kommer att angifva styrelsen hos allmän åklagare.

Herr af Burén: Då en sådan beskyllning blifvit mot mig af generaldirektör Anderson utslungad, vill jag naturligtvis försvara mig.

Det kan icke falla mig in att påstå annat, än att dessa medel på ett eller annat sätt i hypoteksbankens räkenskaper finnas redovisade, men man ser icke, på hvilket sätt de äro redovisade.

Ifrågasatt revision af allmänna hypoteksbanken m. m. (Forts).

Det är en annan omständighet, som jag glömde tillkännagifva förra gången, jag hade ordet, och som förvånat mig. Jag ser här, att enligt bilagan D i revisionsberättelsen angående Östgöta hypoteksförening densamma icke skulle hafva under år 1894 utlemnat något 5 procent lån. Nu står likvisst i Östgöta hypoteksförenings berättelse, att den år 1894 utlemnat 5 procent lån för 173,600 kronor. Likaså är för åren 1893, 1892, 1891, 1890, 1889, 1888, 1887 och 1886 i hypoteksbankens revisionsberättelser icke upptaget något belopp, som af föreningen utlemnats i 5 procent lån. Men i föreningens berättelse står, att år 1893 utlemnades 5 procent lån för 184,600 kronor och år 1892 för 109,000 kronor o. s. v. Men, som sagdt, i hypoteksbankens revisionsberättelse förekommer uppgift, att inga sådana lån äro utlemnade. Det synes derför, som om en förenklad och en mer tillförlitlig bokföring vore af nöden.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Efter härmed slutad öfverläggning yttrade herr vice talmannen, som öfvertagit ledningen af kammarens förhandlingar, att beträffande föreliggande utlåtande yrkats, dels att hvad utskottet hemstält skulle bifallas, dels ock, af herr *af Burén,* att Riksdagen måtte besluta att, med anledning af herr C. P. af Buréns motion, n:o 19, herr A. Ericsons i Ransta motion, n:o 59, herr H. Anderssons i Nöbbelöf och herr M. Dahns motion, n:o 146, i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t ville tillsätta en komité för att utreda hypoteksfrågan i hela dess omfattning och derefter framlägga de förslag, hvartill denna utredning gåfve anledning.

Sedermera gjordes propositioner jemlikt dessa yrkanden, och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Ändrade bestämmelser rörande förvaltningen af kronans jordbruksdomäner.

Föredrogs å nyo statsutskottets den 1 och 2 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 59, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående ändring af vissa i kongl. kungörelsen den 10 november 1882 meddelade bestämmelser beträffande förvaltningen af kronans jordbruksdomäner.

Herr Lundeberg: I ingressen af det nu föredragna utlåtandet har insmugit sig en origtighet. Der står nemligen »att Kongl. Maj:ts förevarande framställning må på det sätt bifallas, att Riksdagen för sin del beslutar» o. s. v. Detta är i strid mot regeringsformens 77 §, som stadgar, att kronans egendom skall förvaltas efter de grunder, Riksdagen derom föreskrifver. Med anledning deraf tillåter jag mig föreslå, att ingressen måtte få följande lydelse: att Riksdagen på grund af Kongl. Maj:ts förevarande framställning må besluta, att de i 5:te och 26:te punkterna af kungörelsen den 10 november 1882 o. s. v. på sätt som följer. Jag har så mycket större skäl härtill,

som Andra Kammaren vid sin behandling af ärendet antagit denna förändring.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr vice talmannen, att i afseende på förevarande utlåtande endast yrkats, af herr *Lundeberg,* att utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring, att inledningen skulle börjas sålunda: »att Riksdagen på grund af Kongl. Maj:ts förevarande framställning må besluta, att de i 5:te och 26:te punkterna» o. s. v.

På härefter gjord proposition bifölls herr Lundebergs berörda yrkande.

Vid förnyad föredragning af statsutskottets nedannämnda, den 1 och 2 innevarande maj bordlagda utlåtanden:

n:o 60, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående dispositionen af förra militiebostället $^{11}/_{12}$ mantal Ede n:o 1 jemte Skarpåslägden n:o 1, en äng, i Jemtlands län,

n:o 61, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående disposition af förra militiebostället 1 mantal Hunnebo n:o 1 i Göteborgs och Bohus län,

n:o 62, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående öfverlemnande till Stockholms stad af den s. k. Ryssgården i samma stad, och

n:o 63, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående försäljning af nuvarande kyrkoherdebostället i Åmåls stads- och landsförsamlingars pastorat samt byggande af ny prestgård i Åmåls stad,

biföll kammaren hvad utskottet i dessa utlåtanden hemstält.

Vid förnyad föredragning af bevillningsutskottets nedannämnda, den 1 och 2 i denna månad bordlagda memorial och betänkande:

n:o 27, angående verkställd granskning af bestämmelserna rörande tullbevillningen, och

n:o 28, i anledning af väckt motion angående ändring i tulltaxan i fråga om paraplyställningar och käppar,

biföll kammaren hvad utskottet i dessa utlåtanden föreslagit och hemstält.

Anmäldes och bordlades statsutskottets utlåtande n:o 9 a, angående vissa anslag under riksstatens åttonde hufvudtitel.

Upplästes och godkändes bevillningsutskottets förslag till Riksdagens skrifvelse, n:o 53, till Konungen, i anledning af Kongl. Maj:ts

proposition angående vissa ändringar i gällande förordning angående stämpelafgiften.

Justerades elfva protokollsutdrag för denna dag.

Grefve Spens erhöll på begäran ordet och yttrade: Jag anhåller härmed få hemställa, att kammaren behagade besluta, att statsutskottets i dag första gången bordlagda utlåtande n:o 9 a skall uppföras främst å föredragningslistan till morgondagens sammanträde samt att de 2:dra gången bordlagda ärendena skola uppföras i följande ordning, nemligen: banko- och lagutskottets utlåtande n:o 1, bevillnings- och lagutskottets utlåtande n:o 2, lagutskottets utlåtande n:o 75, konstitutionsutskottets utlåtanden n:is 12 och 13, lagutskottets utlåtande n:o 71, bevillnings- och lagutskottets utlåtande n:o 1, samt Första Kammarens tillfälliga utskotts utlåtanden n:is 11, 12 och 13.

Denna hemställan bifölls.

Kammaren åtskildes kl. 3,15 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.

STOCKHOLM, P. A. NYMANS EFTERTRÄDARES TRYCKERI, 1896.